

Sanat Tarihi Yıllığı Journal of Art History

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Düzce'den İki Orta Çağ Kalesi: Akçakoca (Dia) ve Beyköy (Embolos) Kaleleri

Two Medieval Castles from Düzce: Akçakoca (Dia) and Beyköy (Embolos) Castles

Ercan Verim¹

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Isparta, Türkiye

Öz

Doğu Bithynia sınırlarında yer alan Düzce, Orta Çağ ile Bizans tarihi, mimarisi ve sanatı açısından ülkemizin diğer yerlerinden daha az tanınmaktadır. Düzce'de yer alan, konumları sebebiyle Akçakoca ve Beyköy Kalesi olarak adlandırılan iki kalenin incelenmesi ve tanıtılmasıyla, bölgenin tarihi, savunma ağı ve mimarisini kısmen de olsa aydınlatmak ve bu alandaki literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Akçakoca ve Beyköy Kalesi'nin çalışma konusu olarak seçilmesinin nedeni, iki kale hakkında detaylı bilgiler içeren ve güncel verileri barındıran herhangi bir bilimsel çalışma olmayışıdır. Kıyı şeridinde yer alan Akçakoca (Dia) Kalesi ve iç kısımdaki Beyköy (Embolos) Kalesi bölgedeki önemli ticari-askeri yollar üzerinde kurulmuştur. Bu çalışmaya konu olan her iki kalenin ilk inşaa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kalelerin mimari özellikleri ve duvar tekniklerinin anolojisi Orta Çağ'da, muhtemelen Komnenoslar döneminde inşa edildikleri ve onarım gördüklerine işaret eder. Kuruldukları arazinin topoğrafyasına göre şekillenmiş olan bu kaleler, düzgün bir plana sahip değildir. Her ikisi de büyük oranda yıkık vaziyetteyken Akçakoca Kalesi, son yıllardaki restorasyon çalışmalarıyla kısmen ayağa kaldırılmıştır. Arkeolojik kazıların azlığı ve tahribatın yoğunluğu sebebiyle kalelerin bölümleri ve içerisindeki yer alan binaları hakkında detaylı bilgi verilemez. Bu çalışmada daha çok kalelerin surları, burçları ve kapılarıyla, Akçakoca Kalesi içerisinde tespit edilen bir sarnıç detaylı şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Abstract

Düzce, situated on the border of Eastern Bithynia, has received less attention than other places in Turkey about its medieval and Byzantine history, architecture, and art. By examining and introducing the two castles in Düzce, called Akçakoca and Beyköy Castle due to their location, it is aimed to partially illuminate the history, defence network and architecture of the region and to contribute to the literature in this field. The reason for choosing Akçakoca and Beyköy Castle as the subject of the study is that there is no scientific study that contains detailed information and current data about the two castles. Akçakoca (Dia) Castle on the coastline and Beyköy (Embolos) Castle in the interior were built on important commercial-military routes in the region. Research on the architectural features and masonry techniques of the castles indicates that they were built and repaired in the Middle Ages, probably during the Komnenos period. These castles, shaped according to the topography of the land on which they were built, do not have a proper plan. This study aims to provide a detailed description of the walls, bastions, gates, and cisterns of the two castles in this article, as well as a cistern found inside the Akçakoca Castle.

Anahtar Kelimeler Orta Çağ • Bizans • Kale • Akçakoca • Beyköy

Keywords Medieval • Byzantine • Castle • Akçakoca • Beyköy

“ Atıf | Citation: Verim, Ercan, . "Two Medieval Castles from Düzce: Akçakoca (Dia) and Beyköy (Embolos) Castles". *Sanat Tarihi Yıllığı-Journal of Art History*, 34 (2025): 431-455. <https://doi.org/10.26650/sty.2025.1594473>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Verim, E.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ercan Verim ercanverim@sdu.edu.tr

Extended Summary

Due to the lack of archaeological excavations and art historical research, Düzce is less known than other regions of our country in terms of Medieval-Byzantine history, architecture, and art. Due to the scarcity of research in this region and the forested terrain, a comprehensive inventory list of the Medieval and Byzantine settlements and buildings in Düzce has not been fully compiled. Therefore, the defensive network and buildings of Düzce during the Medieval period are not well-known. The reason for choosing Akçakoca Castle and Beyköy Castle as the subjects of this article is to fill the existing gaps in these topics, at least to some extent. The aim of this article is to partially shed light on the Medieval history, defensive network, and buildings of the region by examining, introducing, and interpreting the details of the castles mentioned in the study and to contribute to the literature in this field. There is no comprehensive scientific publication containing detailed information and up-to-date data on Akçakoca Castle and Beyköy Castle. Several publications and theses have been written about Akçakoca Castle, providing brief and general information. However, none of them have described the castle's plan in detail or provided drawings, nor have they explained topics such as wall technique in detail. Furthermore, the restoration work began in 2018, and the excavation studies conducted for this restoration have not been the subject of any scientific research. Until recently, the location of the castle's main gate was unknown, but recent excavations have revealed it. This development shows how important it is to have up-to-date data in order to understand and introduce the castle. The same considerations that were mentioned for Akçakoca Castle are also valid for Beyköy Castle. Due to its location on a forested hill in the inland of Düzce, Beyköy Castle has been the subject of a few travelogues and publications. Therefore, this castle has not been introduced to the scientific world in detail. Akçakoca (Dia) Castle, which is located in the coastal region, is on the sea route that passes through the Black Sea coast and is one of the important stations on this route. Beyköy (Embolos) Castle, located inland of Düzce, was established at the intersection of the Nikomedia-Amaseia and the Dia-Modrene roads. The exact dates of the first construction of both castles, which are the subject of this study, are unknown. The findings from the surveys, the architectural features of the fortresses, and the analogy of the masonry techniques indicate that the two fortresses were built and repaired in the Medieval period, most probably during the Komnenos period. These castles did not have a regular plan, and they were shaped by the topography of the land on which they were built. Although both castles are mostly in ruins, Akçakoca Castle has undergone partial restoration recently. The Akçakoca Castle covers an area of 3812 square metres and is surrounded by a wall that is 260 metres long. The castle, which can be entered through a single gate located in the southwestern, is fortified with four towers along the length of its walls. Beyköy Castle, which is surrounded by a 380-meter-long wall and built on an area of 5,585 square metres. The castle, which can only be entered through a single gate located in the southwest, is fortified with five towers along its walls. In consideration of the scarcity of archaeological excavations and the intensity of the damage, it is not feasible to provide detailed information about the various sections of the castles and the buildings within them. This study aims to provide a detailed description of the walls, bastions, gates, and cisterns of the two castles under discussion in this article, as well as a cistern found within the Akçakoca Castle.

Giriş

Anadolu, tarihinde her döneminde olduğu gibi Bizans döneminde de önemli bir merkezdir. Anadolu coğrafyası bu öneminden kaynaklı olarak Orta Çağ'da dört yönünden saldırılara maruz kalmış, bu bölgeye hakim olan güçler de topraklarını savunmak için yüzlerce savunma yapısı inşa etmiştir. Bu savunma yapılarının başında da kaleler gelmektedir. Bu makaleye konu olan Akçakoca Kalesi ve Beyköy Kalesi, Düzce'de yer alan önemli iki Orta Çağ/Bizans dönemi kalesidir. Günümüzde kadar yapılan yayınlar doğrultusunda Akçakoca Kalesi az da olsa tanınırken, Düzce'nin iç kısmında yer alan Beyköy Kalesi, sınırlı bilgi verilen birkaç yayın haricinde neredeyse hiç tanınmamaktadır. Bununla birlikte, her iki kale hakkında, detaylı bilgiler ve güncel veriler içeren bir yayın da yapılmamıştır. Bu makalede, Akçakoca Kalesi ve Beyköy Kalesi'nin planları, surları, kapıları ve burçlarının araştırılması ve değerlendirilmesiyle, iki kaleyi bilim dünyasına tanıtmak, Düzce'nin Orta Çağ savunma ağındaki yeri ve önemini ortaya koymak hedeflenmektedir.

Düzce, Antik Çağ ve Erken Bizans döneminde başlangıcında Bithynia sınırlarındadır. Bu dönemlerde daha çok Prusias ad Hypium (Konuralp) ve Dia (Akçakoca) ile tanınmaktadır. Dolayısıyla Düzce'nin Bizans dönemi tarihi bu iki kentin tarihsel süreciyle incelenebilir. Düzce toprakları, İmparator 1. Theodosius (379-395) veya İmparator 2. Theodosius'un (408-450) döneminde, yeni kurulmuş Honorias eyaletine dahil edilmiştir.¹ İmparator Iustinianus (527-565) döneminde, 535-550 yılları arasında, Bizans siyasi haritası değişmiş, Honorias eyaleti ortadan kaldırılmış ve Düzce'de yeniden Bithynia eyaletine dahil edilmiştir.² Bizans Anadolu'su, 7. yüzyıldaki siyasi-idari değişimler sonrası idari açıdan themalara bölünmüş, Düzce'deki Batı Karadeniz'deki diğer kentler gibi, 669 yılı civarında Opsikon themasına bağlanmış, 11. yüzyıl sonlarına kadar da ismi Optima-toia olarak değişen bu themaya bağlı kalmıştır.³ 1076 yılı sonrasında bölgedeki çoğu kent Türk egemenliğine girse de Düzce'de Bizans hakimiyeti sürmüştür.⁴ 1204 yılındaki Latin İstilasıyla Laskarislerin başında olduğu İznik İmparatorluğu'na bağlanan Düzce, 13. yüzyılın ilk çeyreğinde İznik İmparatorluğu ile Trabzon Rum İmparatorluğu arasındaki güç mücadelelerine sahne olmuştur. 1205'de Trabzon Rum İmparatorluğu'ndan Aleksios Komnenos'un kardeşi David Komnenos Akçakoca dahil olmak üzere Karadeniz'deki kıyı kentlerini ele geçirmiştir. Bir süre iki güç arasında mücadeleler yaşanmıştır. 1206-1207 yılları civarında I. Theodoros Laskaris, Trabzon İmparatorluğu hakimiyetindeki, Herakleia Pontika'yı kuşatmış ve David Komnenos'un kuşattığı Prusias ad Hypium'u kendi safına katmıştır. Sonuç olarak 1211 yılı civarında, Düzce kıyıları yeniden İznik İmparatorluğu'na bağlanmıştır.⁵ 14. yüzyılda, Karadeniz ticaretini elinde bulunduran Cenevizlilerin 14. yüzyıl ilk yarısında, Batı Karadeniz'deki Amastris, Güzelcehisar ve Kromna yerleşimlerini ele geçirdiği ileri sürülmektedir.⁶ Bu dönemde Düzce'deki Bizans yerleşimlerinin Cenevizlilerin hakimiyetine girip girmediğine

¹ Georges Perrot ve Edmond Guillaume, *Exploration Archéologique de la Galatie et de la Bithynie, d'une partie de la Mysie de la Phrygie, de la Cappadoce et de Pont, exécutée en 1861, I* (Paris: Librairie de Firmin Didot Frères, 1872), 43; William Mitchell Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, Vol 4 (London: William Clowes and Sons, Limited, 1890), 197; Victor Schultze, *Altchristliche Städte und Landschaften II: Kleinassen*. (Güterslog: Druck and Verlag von C. Bertelsmann, 1922), 194; Dimitris P. Drakoulis, "Regional transformations and the settlement network of the coastal Pontic provinces in the Early Byzantine period," *The Black Sea, Paphlagonia, Pontus and Phrygia in Antiquity: Aspects of archaeology and ancient history* içinde, ed. Gocha R. Tsetskhladze vd. (Oxford: Archaeopress, 2012), 82.

² Ramsay, *Asia Minor*, 197; Victor Schultze, *Altchristliche Städte und Landschaften II: Kleinassen* (Güterslog: Druck and Verlag von C. Bertelsmann, 1922), 194-198; Denis Feissel and İsmail Kaygusuz, "Un Mandament impérial du VIe siècle dans une inscription d'Hadrianopolis d'Honorade," *Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance, Travaux et Mémoires* 9 içinde, ed. Albert Failler (Paris: E. De Boccard, 1985), 406.

³ Wolfram Brandes, *Die Städte Kleinasien im 7. und 8. Jahrhundert* (Amsterdam: J. C. Gieben Verlag, 1989), 108; John Julius Norwich. *Bizans I: Erken Dönem (323-802)*. çev. Selen Hırçıl Riegel (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2013), 268.

⁴ John Julius Norwich, *Bizans III: Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, çev. Selen Hırçıl Riegel (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2013), 75-76; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, çev. Esra Ermert (İstanbul: YKY, 2016), 293.

⁵ Richard Leonhard, *Paphlagonia: reisen und forschungen im nördlichen Kleinasien*, (Berlin: Dietrich Reimer, 1915), 352; Semavi Eyice, *Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1965), 29; Norwich, "Bizans III," 173; Klaus Belke. *Tabula Imperii Byzantini 9: Paphlogonien und Honorias* (Wien: Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, 1996), 93-94.

⁶ Leonhard, *Paphlagonia*, 354; Eyice, *Amasra*, 30-31; Wolfram Hoepfner, *Herakleia Pontike – Ereğli: Eine Baugeschichtliche Untersuchung* (Graz-Wien-Köln: Hermann Böhlau Nachf., 1966), 14; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 94; Enver Konukçu, "Tarih," *Bolu 1998 Yılı* içinde, (Ankara: Plaka Matbaacılık Tic. ve San. A.Ş., 1998), 66-68.

dair somut deliller bulunmamaktadır. 14. yüzyıl ilk yarısında, Akçakoca ve Konuralp, Osman Bey döneminde, 1310-1315 yılları arasında Osmanlı Beyliği sınırlarına girmiştir.⁷ Bazı araştırmalara göre de Düzce toprakları 1317-1323 yılları arasında Orhan Bey döneminde Osmanlı Beyliği'ne bağlanmıştır.⁸ Bu dönemden günümüzde kadar da Düzce'de Türk egemenliği süregelmektedir.

Düzce, şu anda olduğu gibi Geç Antik Çağ ve Orta Çağ'da da önemli yol güzergahları üzerindedir. Bithynia'nın doğusunda yer alan Düzce'nin hem önemli yol güzergahları üzerinde bulunması hem de Bizans'ın başkenti olan Konstantinopolis'e (İstanbul) yakın olması, stratejik öneminin artmasına sebebiyet vermiştir. Böyle bir kentte de çok savunma yapısı bulunması gereklidir. Ancak, günümüze kadar yapılan araştırmalar ve yayınlarda, sadece kent sınırlarındaki iki kale kalıntısı ve Prusias ad Hypium surlarının varlığı ortaya konmuştur. Düzce, sadece savunma yapıları açısından değil, Orta Çağ tarihi, sanatı ve mimarisi açısından da ülkemizin diğer illerine göre daha az tanınmaktadır. Bunun temel sebebi ise kent genelinde yapılmış arkeolojik yüzey araştırmaları, kazılar ve sanat tarihi araştırmalarının azlığıdır. Makaleye konu olan iki kalenin tüm detaylarıyla açıklanmasıyla, bu konular hakkında farkındalık yaratmak ve bundan sonra yapılacak olan bilimsel çalışmalara da bir altyapı oluşturmak amaçlanmaktadır.

Düzce'deki iki savunma yapısının açıklanmaya çalışıldığı bu makale öncesinde, il sınırlarında, 2021-2022 yıllarında, farklı zaman dilimlerinde arazi çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalarda, Akçakoca ve Beyköy Beldesi'nde, varlığı daha önceki seyahatnameler ve yayınlardan bilinen iki kale kalıntısı incelenmiş ve belgelenmiştir. Bu araştırmaları öncesinde, Düzce tarihi ve tarihi yapıları hakkında literatür taraması yapılmış, Düzce Müzesi arşivi incelenmiş, kaleler hakkında verilen tüm bilgiler derlenmiş, hangi eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Arazi çalışmaları esnasında, kalelerin detaylı fotoğrafları çekilmiş ve çizimleri yapılmıştır. Belgelendirme çalışmaları, Akçakoca Kalesi'nde tam anlamıyla yapılmışken, Beyköy Kalesi'nde bir hayli zorluk çekilmiştir.⁹

1. Akçakoca (Dia) Kalesi

Akçakoca Kalesi Düzce ili, Akçakoca ilçesi, Hacıyusuflar Mahallesi, Kale mevkiinde, denize uzanan küçük burun üzerinde, 41°05'09.77"K-31°05'34.44"D koordinatlarında bulunmaktadır (**G. 1**). Kalenin Orta Çağ'daki adı bilinmemektedir. Bu çalışmada, bulunduğu konum baz alınarak Akçakoca Kalesi olarak adlandırılmıştır. Akçakoca Kalesi'nin bulunduğu yer, dönem kaynakları ve modern araştırmalarda Dia ve Diaopolis lokalizasyonu ile ilişkilendirilmektedir.¹⁰ Bu sebeple kale Dia Kalesi olarak da adlandırılabilir. Yerel halk tarafından kaleye Ceneviz Kalesi adı verilmiş, birçok seyahatname ve yayında bu isimle anılmıştır.¹¹ Kalenin Cenevizlilerle herhangi bir organik bağı tespit edilememiş, kale çevresinde, yakın örnekler sayılabilecek Yoros ve

⁷Nermin Kılıç vd., *Bolu Livâsı 1921-1925 Senesi Sâlnâmesi (Giriş-Metin-Tıpkıbasım-Dizin)* (Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2008), 244; Kenan Ziya Taş, *Osmanlı'nın Arka Bahçesi Bolu Sancağı: 16. Yüzyılda Bolu-Düzce-Bartın-Karabük-Zonguldak* (İstanbul: Post Yayın Dağıtım, 2017), 126.

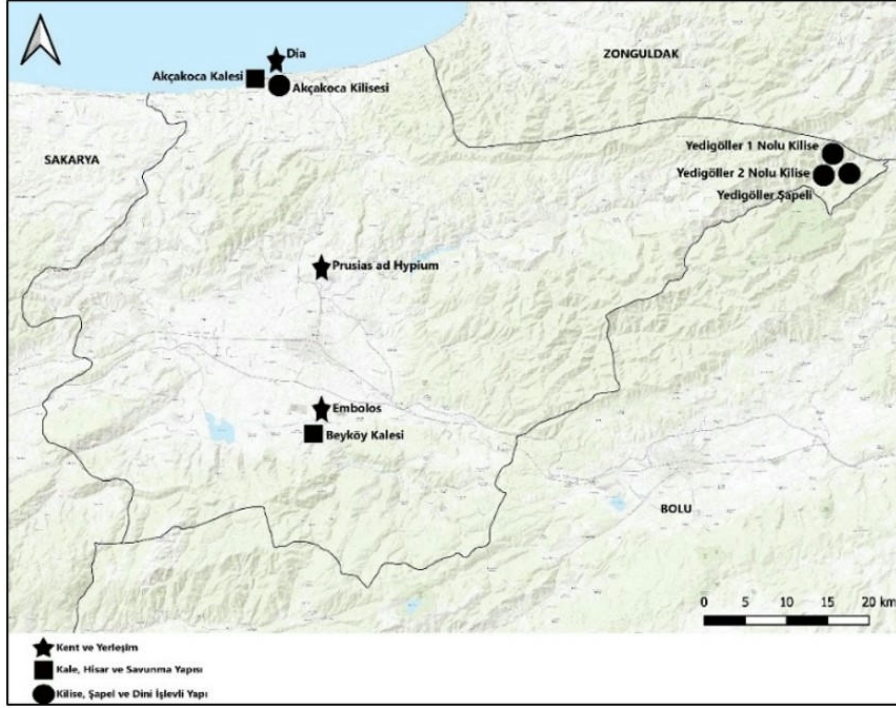
⁸Taş, *Bolu Sancağı*, 249-250.

⁹Beyköy Kalesi'yle ilgili durumun sebebi, kalenin çalılık ve ormanla kaplı bir tepe üzerinde yer almasıdır. Tepenin bazı yönleri uçurumla çevrilidir ve kaleyi çevreleyen surlar çalılarla kaplıdır. Bu nedenlerden dolayı kalenin net planı çıkarılamamış, bunun yerine alınabilen ölçüler doğrultusunda krokisi çizilmiştir.

¹⁰August Meinekii, *Stephani Byzantii Ethniconym: Romus Prior* (Berolini: Impensis G. Reimeri, 1849), 229; Perrot ve Guillaume, "Exploration Bithynie," 20; Schultze, "Kleinassen," 232; Friedrich Karl Dörner ve Wolfram Hoepfner, "Vorläufiger Bericht über eine reise in Bithynien 1961," *Archäologischer Anzeiger* 1962/3 (1962), 572; Louis Robert, *A travers l'Asie Mineure. Poètes et Prosateurs, Monnaies Grecques, Voyageurs et Géographe* (Paris: de Boccard, 1980), 75; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 189; Richard John Alexander Talbert, *Barrington Atlas Of The Greek And Roman World* (Princeton ve Oxford: Princeton University Press, 2000) 1219, map 86; Hasan Sercan Sağlam, "Urban Palimpsest at Galatia & an Architectural Inventory Study for the Genoese Colonial Territories in Asia Minor," (Doktora Tezi, Politecnico di Milano, 2018), 252.

¹¹Batı Karadeniz ve yakın coğrafyasında yapılan araştırmalarda, yerel halkın Cenevizlilerle uzaktan yakından alakası olmayan Bolu ve Karabük gibi iç kesimlerde bulunan Roma ve Bizans dönemi kalıntılarına da yanlışlıkla Ceneviz Kalesi, Ceneviz Kilisesi şeklinde adlandırıldıkları tespit edilmiştir.

Amasra Kalesi surlarında olduğu gibi Ceneviz armalarına ve Ceneviz mimarisine özgü mimari elamanlara rastlanılmamıştır. Bu sebeple kaleyi Ceneviz Kalesi olarak adlandırmak pek doğru olmayacaktır.

Görsel 1: Düzce Bizans Dönemi Yapıları Haritasında Akçakoca ve Beyköy Kalesi (E. Verim)

Kaleden ilk bahsedenler G. Perrot ve E. Guillaume'dir.¹² F. K. Dörner ve W. Hoepfner, kale kalıntısı hakkında detaylı bilgi sunan ilk araştırmacılarıdır. Kalenin mevcut durumu, tarihi, mimarisi, surları, burçları, giriş kapısı ve içindeki sarnıç hakkında genel bilgiler sunmuşlar, çevredeki kalıntılar (seramik ve cam parçaları) hakkında da bilgi vermişlerdir.¹³ K. Belke de kalenin surları, burçları ve bölümleri hakkında birtakım bilgiler verir.¹⁴ G. Kozdere vd., B. Umar, A. Altanlar, M. Ş. Dönmez, F. Naldan, E. Okan-Z. K. Önemli ve Y. R. Taşçıoğlu vd., gibi araştırmacılar da kale kalıntısı hakkında kısa bilgi vermişlerdir.¹⁵ Kaleyle ilgili güncel verileri içiren son yayın H. S. Sağlam tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, kalenin tarihi hakkında hipotezler sunarak kesin olarak Cenevizlilere mal edilemeyeceğinden bahsetmiştir.¹⁶ Yukarıda verilen yayınların kale hakkında sundukları bilgiler oldukça önemlidir. Ancak bu yayınlarda kalenin detaylı görsellerine ve çizimlerine yer verilmemiş, özellikle tarihsel süreci hakkında net bilgiler yerine geniş tarih aralığı verilmiştir. Hatta çoğu yayında somut veriler olmaksızın kalenin Cenevizliler döneminde inşa edildiği ileri sürülmüştür. Mevcut bulgular, kalenin inşa ve onarım tarihi hakkında kesin bilgi verilmesine engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte, kalenin

¹²1861 yılında Akçakoca'ya uğrayan seyyahlar şehrin batısında halkın Ceneviz Kalesi olarak adlandırdığı bir kale bulunduğunu belirtmişlerdir. Ancak kale hakkında bilgi vermemişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 20.

¹³Dörner ve Hoepfner, "Bithynien 1961," 572-579.

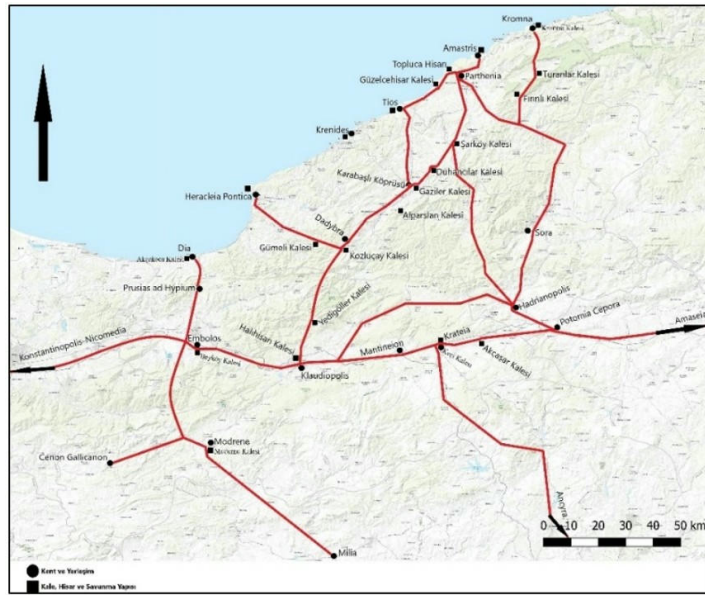
¹⁴Araştırmacı kalenin güneydoğusunda iyi korunmuş, yaklaşık 6,90 x 6,34 m ölçülerinde bir zindan olduğunu belirtir. Günümüzde bu kısma rastlanılmamıştır. Araştırmacı muhtemelen güneydoğudaki burcun iç kısmını zindan olarak nitelendirmiştir. Kuzeydoğusundaki duvarda, duvarın dışına açılan bir latrina bulunduğu da ileri sürer. Böyle bir kalıntısı da günümüzde yoktur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 189-190.

¹⁵Güner Kozdere vd., "Kültür," *Bolu 1998 Yılı İçinde*, (Ankara: Plaka Matbaacılık Tic. ve San. A.Ş., 1998), 127; Bilge Umar, *Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi* (İstanbul: İnkilâp Kitabevi, 2004), 34. Aslı Altanlar, "Akçakoca Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması," (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2007), 43, 74; Mustafa Şükrü Dönmez, *Akçakoca* (Düzce: Düzce Matbaası, 2010), 15; Funda Naldan, "Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi," (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2012), 7; Emre Okan ve Züleyha Kartal Önemli, "Akçakoca'da Bir Roma Dönemi Yapısı," *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 40 (2017): 90, erişim 28 Ekim 2024; Yunus Reyhan Taşçıoğlu vd., *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri* (Ankara: T.C. Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014), 88.

¹⁶H. Sercan Sağlam, "Urban Palimpsest at Galatia," 252-254.

“Tarihlendirme” bölümünde ele alındığı kadarıyla, kalenin mimari özellikleri detaylı incelenerek inşa ve onarım tarihleri hakkında bir takım öneriler sunulabilir.

Kalenin sur ve burçları muhtelif ölçülerde günümüze ulaşmıştır. Ayrıca kale içinde bir sarnıç kalıntısı örtü sistemi haricinde iyi derecede korunabilmiştir. Kale, Konstantinopolis-Trebizond (Trabzon) deniz yolu üzerinde önemli bir uğrak noktası ve sığınaktır (**G. 2**). Kayalık arazide inşa edilen kale, arazinin topoğrafyasına göre şekillenmiştir (**G. 3**). Düzgün bir plana sahip olmayan kalenin alanı yaklaşık 3812 m²'dir (0,38 ha). Güney, doğu ve batı suru büyük oranda sağlamdır, ancak kuzey surlar tamamen yıkıktır (**G. 4**). 20. yüzyıla ait eski fotoğraflarda da kuzey surun yıkık olduğu görülür.¹⁷ Kalıntılara göre surların yaklaşık 260 m uzunlukta olması gerekir, ancak 155 m uzunluktaki bölümü korunabilmiştir. Geçmiş dönemde yapılan yayınlarda kale içinde zindan, sarnıç gibi yapılar ile latrina bulunduğu belirtilir, ancak günümüzde sadece sarnıç kalıntısına rastlanılmıştır.¹⁸ Ölçüleri dikkate alındığında küçük bir garnizona ev sahipliği yaptığı, Karadeniz deniz yolunu kullananların önemli bir sığınak noktası olduğu yorumu yapılabilir.

Görsel 2: Batı Karadeniz Bizans Dönemi Yolu Haritasında Kaleler (E. Verim)

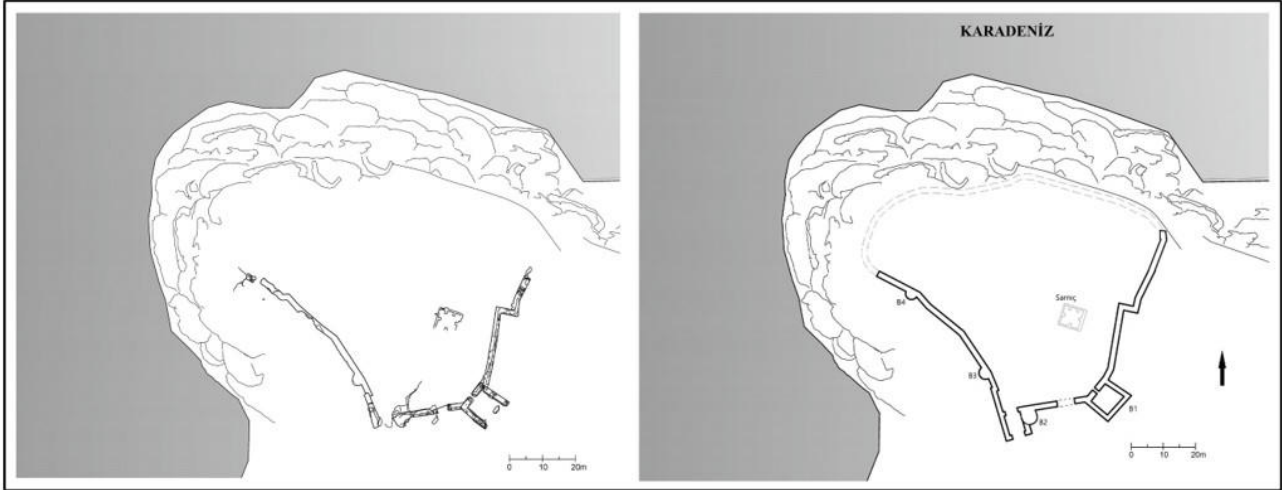

Görsel 3: Akçakoca Kalesi Havadan Genel Görünümü

(<https://www.milliyet.com.tr/egitim/ceneviz-kalesi-duzcenin-neresindedir-tarihi-kalenin-ozellikleri-ve-hikayesi-6639548>)

¹⁷Dörner ve Hoepfner, “Bithynien 1961,” 575.

¹⁸Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 189-190.

Görsel 4: Akçakoca Kalesi Rölöve Restitüsyonu (E. Verim, B. Özyürek, Konuralp Müzesi Arşivinden işlenerek)

Akçakoca Kalesi'nin tek girişi olma özelliğine sahip kapı, kalenin güneybatı köşesinde, güney ve batı surların kesişme noktasında yer alır. Muhtemelen kalenin batısındaki koy Bizans döneminde liman olarak kullanılmıştır. Kapı, limandan kaleye girişlerin daha kolay sağlanması amacıyla bu yöne yerleştirilmiştir (**G. 5**). Oldukça harap durumdaki kapının zemini ve söveleri kısmen sağlamdır. Kapı, surlardan dışa taşkındır. Kuzey ve güneyinde birer açıklık, bunları sağ ve soldan çeviren duvarlar ve dar bir koridordan oluşmaktadır (**G. 6**). Ayrıca güneybatısında, dışta, kapıyla alakalı olduğu düşünülen, kapıya bitişik bir duvar kalıntısı bulunmaktadır. Kapının önüne set oluşturan bu duvar, kapıdan geçişleri daha güvenli hale getirmek, kale kapısına yapılacak muhtemel saldırılarda, düşmanın manevra kabiliyetini azaltmak ve koçbaşı gibi kuşatma silahlarının kullanımını engellemek amacıyla yapılmış olmalıdır. Kapının kuzeyindeki eşik taşında, kenarlar ve ortada, toplam dört dairesel metal kenet kalıntıları vardır. Bu kalıntılardan, kapının çift kanatlı kapıyla kapatıldığı anlaşılmaktadır.

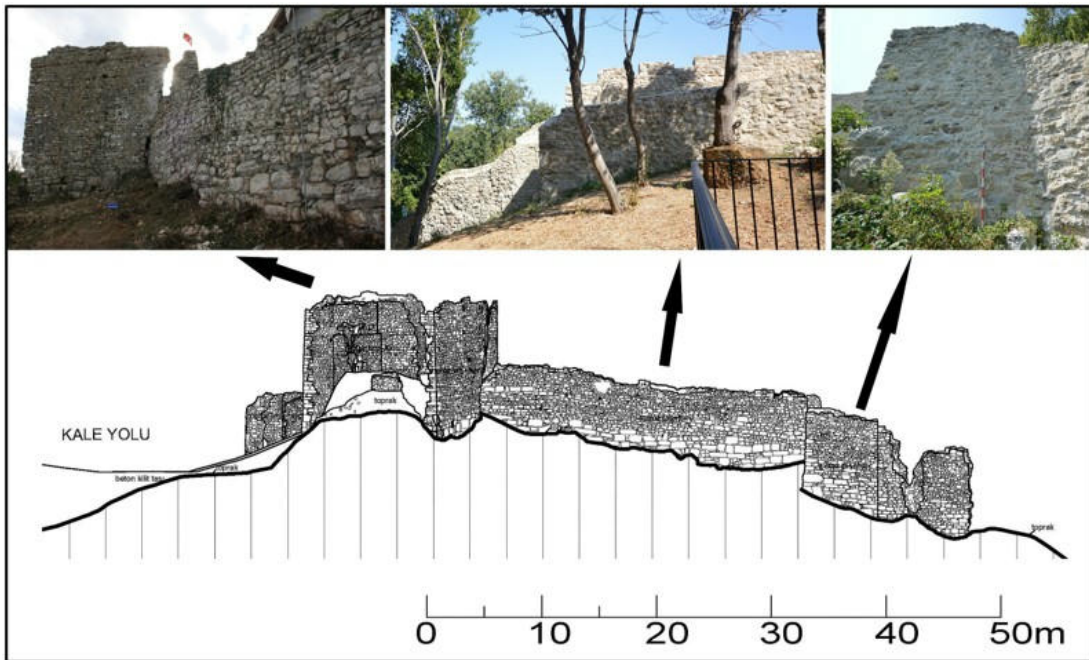

Görsel 5: Güneybatı Kapının Restorasyon Öncesi ve Sonrasındaki Durumu (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

Görsel 6: Güneybatı Kapının Dıştan ve İçten Genel Görünümü (E. Verim)

Kalenin 68 m uzunluktaki doğu suru, kuzeye meyilli yamaç üzerinde yükselmektedir (**G. 7**). Bu nedenle surun kalınlık ve yükseklik ölçüsü yer yer değişmektedir.¹⁹ Güney bölümündeki duvarlar nispeten daha sağlam korunabilmiştir. Bu bölümdeki duvarlarda, seyirdim yeri ve üç dendan kalıntısı da görülebilmektedir.²⁰ Güney surun olması gereken uzunluğu 26,98 metredir. Doğusundaki 3,11 m uzunluktaki bölümün hangi tarihte yıkıldığı bilinmese de eski fotoğraflardan 1961 yılı öncesinde yıkıldığı anlaşılmaktadır (**G. 8**). Surun günümüzdeki yüksekliği ve kalınlığı, diğer bölümlerde olduğu gibi değişkenlik sergilemektedir.²¹ Surun kuzey yarısında seyirdim yeri de izlenebilmektedir. Kalenin güneybatı ve kuzeybatı köşeleri arasındaki bölümü kuşatan batı sur 73 m uzunlukta olmalıdır. Restorasyon öncesinde, surlarda yıkılmaya sebebiyet verebilecek büyük çatlaklar olduğu tespit edilmiştir. Restorasyonda aslına uygun şekilde onarılmış ve bazı duvarlar muhtelif yüksekliklere kadar yeniden örülmüştür (**G. 9-10**). Diğer surlarda olduğu gibi batı surun ölçüleri de yer yer farklıdır.²²

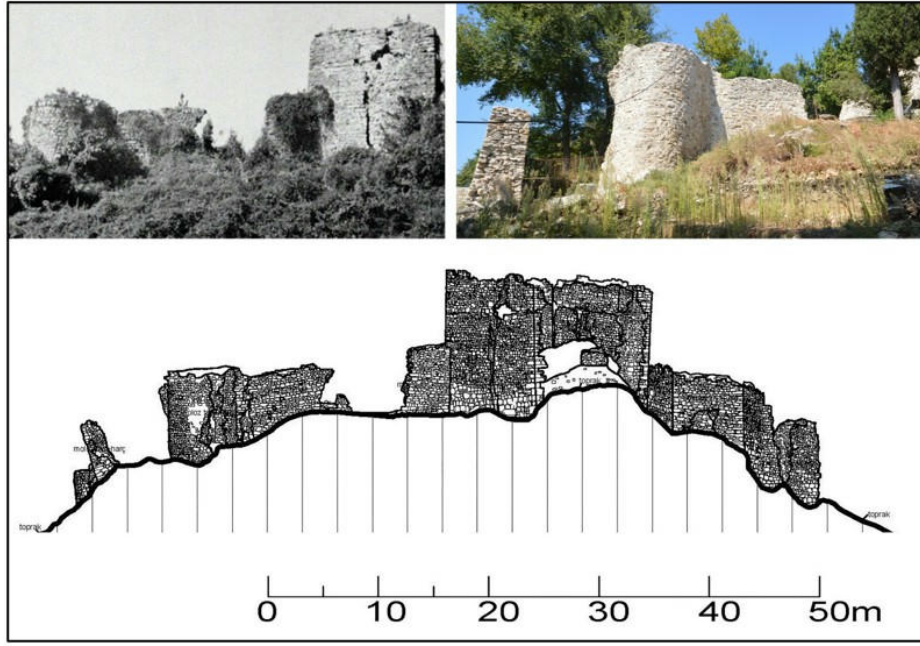
Görsel 7: Doğu Sur Cephe Çizimi ve Detay Görünüşleri (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

¹⁹ Surun kuzey bölümünde, duvar yüksekliği 2,50-5,70 m, kalınlığı ise 1,96-2,27 m arasındadır.

²⁰ 6,50 m yüksekliğe kadar korunabilmiş duvarların kalınlığı 1,48-1,87 arasında değişkenlik sergilemektedir.

²¹ 6,20 m yüksekliğe kadar korunabilmiş surların kalınlığı 1,67-1,80 m arasındadır.

²² Duvarların kalınlığı bazı yerlerde 1,40 metreyken bazı bölümlerde 2,36 metreye kadar ulaşmaktadır.

Görsel 8: Güney Sur Cephe Çizimi ve Detay Görünüşleri (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

Görsel 9: Batı Sur Genel Görünümü (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

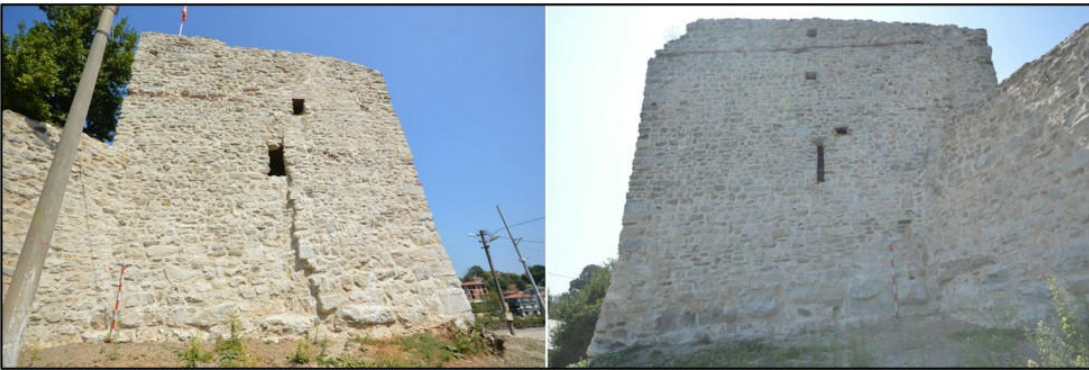
Görsel 10: Batı Surun Kuzey Bölümü, B3 ve B4 (E. Verim)

Akçakoca Kalesi surları, farklı plan ve ölçülerdeki toplam 4 burçla güçlendirilmiştir. Bunların arasındaki mesafelerde bir standart yoktur. Kalenin savunmadaki en dezavantajlı bölümü olan güney kenarı iki burçla (B1-B2) tahkim edilmiştir. Bunlardan B1, diğerlerine göre oldukça büyük boyutludur (**G. 11**). Bu nedenle kalenin donjonu olarak nitelendirilebilir. Kalenin güneydoğu köşesinde yer alan B1, sadece Akçakoca Kalesi'nin en büyük burcu değil, aynı zamanda Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki kalelerde tespit edilen en büyük boyutlu burçlardan biridir. Büyük boyutlu yapılmasının sebebi savunmaya en elverişsiz noktada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kalenin bulunduğu buruna bakıldığında, bu burcun bulunduğu güney

bölümün, diğer yönler göre daha düz bir araziye sahip olduğu görülebilmektedir. Kale inşa edilirken, kaleye gerçekleştirilecek muhtemel saldırılara karşı, kalenin bu bölümünün zayıf olabileceği düşünülmüş, bu sebeple de bu alana büyük bir burç yapılmış, böylece araziden kaynaklı olan zayıflık giderilmeye çalışılmıştır. Doğu surları 7,97 m, güney surları 9,40 m dışı taşkın burç dörtgen şeklindedir. Burcun batı, kuzey ve güney duvarları restorasyon öncesinde büyük oranda sağlamdır. Restorasyon çalışmaları ile yıkık olan doğu duvarı, 4,50 m yüksekliğe kadar yeniden örülmüştür (G. 12).²³ Burcun duvarlarında farklı ölçülerde çok sayıda açıklık bulunmaktadır.²⁴ Bunlar muhtemelen karşı saldırıları gözlemlemek ve saldırılara karşı cevap verebilmek amacıyla okçuların ve diğer askerlerin kullandıkları açıklıklardır. Burç içerisinde, batıdan doğuya doğru genişleyen düzensiz dörtgen planlı mekan bulunmaktadır. Bu mekana burcun batı duvarı ortasında yer alan kapıyla girilmektedir.²⁵ Kuzey ve güney kenarlarında, 1,00 m genişlikte sekiler bulunur. Burcun içindeki mekan muhtemelen silah ve savunmada gerekli teçhizatların muhafaza edilmesi için oluşturulmuş olmalıdır. Bunun yanında savunmada görevli askerlerin de bu mekan içinde barındığı söylenebilir. Kale surları içerisinde bulunan tek burç olma özelliği taşımaktadır. Kalenin diğer burçları zeminden günümüze ulaşan kısımlarına kadar kapalı olup içleri moloz taşla doldurulmuştur. Bunlardan B2 ve B3 yarım daire planlı, B4 yarı elips planlı tasarlanmıştır (G. 8-10).

Görsel 11: Restorasyon Öncesi, B1 Kuzey ve Güney Duvarı (E. Verim)

Görsel 12: Restorasyon Sonrası, B1 Güney ve Kuzey Duvarı (E. Verim)

²³Restorasyon halen devam etmektedir ve Konuralp Müzesi'nden alınan bilgilere göre duvar yaklaşık 10 m yüksekliğe kadar yeniden örülecektir.

²⁴Güney duvarda 2, kuzey duvarda 4 ve batı duvarda 2 olmak üzere toplam 8 açıklık bulunur. Doğu duvar yıkık olduğu için açıklık sayısı hakkında bilgi verilememektedir.

²⁵Ölçüleri; Yük.: 2,00 m, Gen.: 1,07 m, Der.: 1,80 m.

²⁶Sarnıç doğu surların 11,34 m batısında, güney surların 20,85 m kuzeyinde bulunmaktadır.

Kalenin güneydoğusunda, iç alanı yaklaşık 50,00 m²'lik dörtgen planlı sarnıç bulunur (**G. 13**).²⁶ Sarnıcın kenar uzunlukları farklıdır.²⁷ İçten bakıldığında, güneyden kuzeye doğru genişlediği görülür.²⁸ Yapının duvarları 5,40 m yüksekliktedir. Doğu, batı ve güney duvarlarında bir, kuzey duvarında iki olmak üzere toplam beş duvar payesi bulunur. Ölçüleri birbirinden farklı olan duvar payeleri muhtemelen örtü sistemini taşımak için yapılmıştır. Sarnıcın duvarları, suyu daha iyi muhafaza edebilmesi için içten iki katmanlı kireç harcıyla sıvanmıştır.

Kale surları, inşa ve onarım evresi olarak iki bölümde incelenebilir. Kalenin ilk inşa evresine ait sur ve burçlarında, moloz taş ve kabayonu taşlı bir duvar tekniği uygulanmıştır. Duvarlarda az sayıda tuğla ve kiremit de kullanılmıştır. Duvarların içi ve cepheleri arasında belirgin bir fark görülmemektedir. Cephelerde duvarın içine nazaran kaba yonu taşların düz kısımları, dışa bakacak şekilde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Duvarların bazı bölümlerinde, alt kotlarda duvarın genelindeki taşlara oranla daha büyük boyutlu taşların ve düzgün blokların kullanıldığı saptanmıştır. Bu uygulama inşa veya onarım evrelerinden ziyade duvarların daha sağlam ve saldırılara karşı daha dayanıklı olması amacıyla yapılmış olmalıdır. Duvarlarda bağlayıcı malzeme olarak kiremit, seramik ve tuğla parçaları katkılı, ince ve iri agregalı kireç harcı kullanılmıştır. 2018-2020 yılları arasında gerçekleştirilen, halen devam eden restorasyonda sur ve burçların duvarları onarılmış ve bazı kısımları yeniden örülmüştür. Bu çalışmalarda surlarda ve burçlarda aslına uygun olacak şekilde çevredeki moloz taşlar kullanılmıştır. Ancak, özgün duvarla arasındaki farkı göstermek için de bağlayıcı malzeme olarak ince agregalı horasan harcı kullanılmıştır. Ancak, restorasyonda yapılan en büyük hata, özgün surların tamamının sağlamlaştırma amacıyla, içten ve dıştan horasan harcıyla sıvanmasıdır. Bu uygulama özgün duvara ait yapı malzemelerinin ve duvar tekniğinin görülmesini engellemektedir. Geçmiş yıllara ait fotoğraflarla ve restorasyon sonrasındaki fotoğraflar kıyaslandığında, özgün duvara ait izlerin kaybolduğu görülür. Duvar örgüsünde kullanılan kırık tuğla ve kiremitler restorasyon çalışmalarında kullanılmamış, bunların yerine duvara moloz taş eklenmiştir (**G. 14**).

Görsel 13: Sarnıç (E. Verim)

²⁷Doğu kenar 6,40 m, güney kenar 6,25 m, batı kenar 6,20 m ve kuzey kenar 7,50 m uzunluğundadır.

²⁸G-k ekseninde genişlik güneyde max. 5,96 m, kuzeyde 6,42 metredir. D-b ekseninde genişlik batıda max. 5,40 m, doğuda 5,74 metredir.

Görsel 14: B1 Duvarı Restorasyon Öncesi ve Sonrası Detay Görünüşü (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

Bizans dönemine ait onarım evresi, kalenin sadece B1 duvarlarında gözlemlenebilmektedir. Surların genelinden farklı olarak onarım evresinde almaşık tekniğe benzer bir duvar örgüsü tercih edilmiştir. B1'in dört kenarında, duvarların üst seviyesinde üç ve dört sıra tuğladan oluşan, sayısı bir ve üç arasında değişen yatay tuğla bantlar bulunur (**G. 15-16**). Bu bantlarda, tuğlalar birbirine çok yakın yerleştirilmiş ve aralarındaki derz oldukça ince tutulmuştur.²⁹ Dört cephede görülen bu bantlardan üsttekiler birbirleriyle birleşmektedir. Ancak ölçülerinde belirli bir standart yoktur.³⁰ Ölçülerdeki farklılığa paralel olarak bantlardaki tuğla sıraları da iki-dört sıra arasında değişkenlik sergilemektedir. Tuğla bantlardan güney duvardakilerde belirgin bozulmalar vardır. Duvarın en üstündeki bandın çok az bir kısmı görülebilmektedir. Bunun sebebi diğer kesimlerde olduğu gibi restorasyon esnasında sıvanması değil, Bizans dönemi içerisindeki bir onarım çalışmasında tuğla yerine moloz taş kullanılmasıdır. Restorasyon öncesi fotoğraflarda da aynı durum görülebilmektedir. Muhtemelen burcun duvarları bu onarımdan kısa süre sonra tahrip olmuş, yeniden onarım geçirmiş ve tahrip olan bölümler tuğla yerine moloz taşla doldurulmuştur. Bu durum onarım evresinde çok kaliteli duvar işçiliği olmadığına veya acele bir onarım sürecinde duvarların tamir edildiğine işaret etmektedir. Son restorasyonda bantların bazı kısımları horasan harcıyla sıvanarak kapatılmıştır. 2018 öncesi fotoğraflarda tuğla bantlar daha net şekilde izlenebilmektedir.

Görsel 15: B1 Güney Duvarındaki Tuğla Bantların Restorasyon Öncesi ve Sonrası Detay Görünüşü (Konuralp Müzesi Arşivi ve E. Verim)

²⁹Tuğlalar arasındaki derz kalınlıkları 0,1-0,3 m arasında değişmektedir.

³⁰Bantların kalınlığı 5 ile 18 cm arasında değişebilmektedir. B1'in kuzey duvarındaki tuğla bantlardan alttaki 0,12-0,16 m, üstteki 0,05-0,16 m kalınlıktadır. Güney duvardaki bantlardan alttaki 0,10-0,18 m kalınlıktadır.

Görsel 16: B1 Kuzey ve Batı Duvarındaki Tuğla Bantlardan Detay Görünüş (E. Verim)

1.1. Tarihlendirme

Akçakoca veya Dia Kalesi olarak adlandırabileceğimiz kale, bugüne kadarki yayınlarda, genel ifadeler kullanılarak Bizans veya Ceneviz dönemine tarihlendirilmiştir, ancak hiçbir kaynakta net bir tarih verilmemiştir.³¹ F. K. Dörner, W. Hoepfner ve K. Belke, özel bir tarih aralığı vermeksizin, genel ifadelerle, kale çevresinde Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi'ne tarihlenen seramik ve cam gibi küçük buluntular olduğunu ileri sürmüş, Bizans veya Ceneviz döneminde inşa edildiğini belirtmişlerdir.³² Y. R. Taşçıoğlu vd., sağlam dayanaklar olmaksızın kalenin Koloniler Dönemi'nde (MÖ 7. yy. civarı) inşa edildiği, sırasıyla Helenistik, Roma, Bizans ve Ceneviz Dönemi'nde onarımlar geçirerek kullanıldığı ifade etmiştir.³³ G. Perrot ve E. Guillaume, 14.-15. yy. arasında Cenevizliler tarafından yapılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Buna dayanak olarak da Cenevizliler'in bu yüzyıllarda Karadeniz kıyısındaki ticaret hakim olduklarını ve pek çok yerde kale inşa ettiklerini gösterirler.³⁴ Benzer görüş, F. K. Dörner ve W. Hoepfner tarafından da benimsenmiştir. Araştırmacılar kale planının ve surlarda uygulanan duvar tekniğinin Bizans'a pek benzemediğini ileri sürmektedir. Bu sebeple kalenin Bizans dönemi sonrasında, muhtemelen Ceneviz döneminde yapıldığını belirtmektedirler.³⁵ M. Ş. Dönmez, F. Naldan ve E. Okan ve Z. K. Önemli gibi araştırmacılar, kalenin Ceneviz Dönemi'nde inşa edildiğini ileri sürmektedir. M. Ş. Dönmez ve F. Naldan, diğer araştırmacılardan farklı bir şekilde daha dar bir tarih aralığı vererek ve kaleyi Cenevizlilere mal ederek, 1204-1261 yılları arasında inşa edildiğini ileri sürmüştür.³⁶ Ancak bu tarih aralığında, günümüz Düzce'si sınırlarında yer alan Prusias ad Hypium (Konualp) ve Dia (Akçakoca) kentleri İznik İmparatorluğu hâkimiyetindedir.³⁷ Kale hakkındaki son çalışmalardan birinde, H. S. Sağlam, Bizans dönemine tarihlendiği kalenin 13. yüzyılda inşa edilmiş olabileceğini belirtmektedir.³⁸ 13. yüzyılın ilk yarısında, Düzce'de, Laskarislerin başında olduğu İznik İmparatorluğu hakimdir. Bu dönemde inşa edilen savunma yapılarının çoğunluğunda Laskarislerin imzası olarak görülen çerçevevi teknik yaygın kullanılmıştır. Akçakoca Kalesi'nde ise bu tekniğe dair bir iz yoktur. Ayrıca, kale surlarında Geç Bizans mimarisi karakteristik özelliklerinin görülmemesi de 13. yüzyıl veya sonrasında inşa edilmediğine işaret etmektedir.

³¹ Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 26; Walther Von Diest, *Pergamon über den Dindymos zum Pontus* (Gothia: Justus Perthes, 1889), 85-86; Robert, *Asie Mineure*, 109; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 193-194.

³² Dörner ve Hoepfner, "Bithynien 1961," 573; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 193-194.

³³ Taşçıoğlu vd., *Düzce Kültür Envanteri*, 88.

³⁴ Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 20.

³⁵ Dörner ve Hoepfner, "Bithynien 1961," 579.

³⁶ Dönmez, *Akçakoca* 15; Naldan, *Akçakoca Ev Mimarisi*, 7.

³⁷ Bilge Umar, *Paphlagonia: Bir tarihsel coğrafya araştırma ve gezi rehberi* (İstanbul: İnkilâp Kitabevi, 2007), 25; Mahmut Kurt vd., *Akçakoca Etnografik Kültür Envanteri* (Düzce: T.C. Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010), 24; Norwich, "Bizans III," 172-173; Gregory, *Bizans Tarihi*, 330-336.

³⁸ Sağlam, "Urban Palimpsest at Galatia," 254.

Kale surları veya yakın çevresinde inşa tarihine ilişkin herhangi bir epigrafik kaynak olmaması ve dönem kaynaklarında da bu kalenin inşasıyla ilgili bir bilgiye rastlanılmaması gibi sebeplerden ötürü inşa tarihi hakkında net bilgi verilememektedir. Akçakoca Kalesi planı, burçları, kapısı ve duvar tekniği gibi birçok mimari detayıyla uzaktan bakıldığında bir Orta Çağ kalesi görünümü sergilemektedir. Ancak kalenin ilk olarak hangi tarihte yapıldığı, hangi tarihlerde onarıldığı veya ne kadar süre kullanıldığı sorularını, mevcut kalıntılarla kesin tarih vererek cevaplayabilmek mümkün değildir. Bununla birlikte kale sur ve burçlarının duvar tekniği ve kullanılan yapı malzemeleri, inşa ve onarım tarihleri hakkında bazı ipuçları sunmaktadır.

Öncelikle Akçakoca Kalesi'ni çoğu araştırmacının belirttiği üzere Cenevizlilere mal etmek şimdilik çok da doğru değildir. Zira kale surlarında veya çevresinde, daha önce de belirtildiği üzere Cenevizlilere ait herhangi bir ize rastlanılmıştır. Kalenin sur ve burçları, ilk inşa evresinde moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniğinde yapılmıştır. Bu teknikte örülen surlara bakıldığında, duvar ile iç ve dış cepheler arasında pek fark olmadığı görülür. Farklı ölçülerdeki kaba yonu taşlar ve moloz taşlar duvar içerisine yerleştirildiği gibi cephelere de yerleştirilmiştir. Cephelere, kaba yonu taşlar ve moloz taşların daha düzgün olan yüzeylerinin yerleştirilmeye çalışılmıştır. Taşların ölçülerinde ve sıralarında belirgin bir standart yoktur. Duvar örgüsünde bağlayıcı malzeme olarak beyaz renkli, iri ve ince agregalı kireç harcı kullanılmıştır. Burada sayılan özellikler, çok sayıda araştırmacı tarafından Orta Bizans dönemi savunma yapılarının karakteristik özellikleri arasında gösterilmektedir. Birçok araştırmacıya göre Orta Bizans dönemine ait, 10.-12. yüzyıla tarihlendirilen kale ve surlarının duvar örgüsünde, karakteristik olarak moloz taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Akçakoca Kalesi'nde olduğu gibi, bu teknikte, duvarların içi ve dışı arasında pek fark yoktur, taşlar düzensiz şekilde yerleştirilmektedir. Sadece kapı, pencere gibi bölümlerle, sur ve burçların köşelerinde daha düzgün taşlar kullanılmıştır.³⁹ Burada verilen temel bilgiler doğrultusunda muhtemelen 10.-12. yüzyıl arasında inşa edildiği önerisi getirilebilir. Yakın çevredeki Bartın, Bolu ve Zonguldak sınırlarında yer alan Orta Bizans dönemi kalelerinde benzer duvar tekniğine rastlanılmaktadır. Henüz detaylı bilimsel yayınlara konu olmamış, bazı yayınlarda Orta Bizans veya Orta Çağ'a tarihlendirilen⁴⁰ Bartın'daki Kromna Kalesi, Güzelcehisar Kalesi, Fırınlı Kalesi Turanlar Kalesi ve Şarköy Kalesi, Bolu'da yer alan Yedigöller Kaletepe Kalesi, Halıhisarı Kalesi, Gerede Keçi Kalesi, Akçaşar Kalesi, Zonguldak sınırlarındaki Gümeli Kalesi, Gaziler Kalesi, Duhancılar Kalesi ve Kozluçay Kalesi'nin surları ve burçları, Akçakoca Kalesinin duvarları gibi moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniğiyle örülmüştür (**G. 17**). Tıpkı Akçakoca Kalesi'nde olduğu gibi duvarların içi ve dışı arasında pek fark yoktur. Sadece cepheleri biraz daha düzgün olan kaba yonu taşla kaplanmış, kapı, burç ve surların kenarlarına kesme taş veya kaba yonu taş yerleştirilmiştir. Bu kalelerin çoğunluğu Batı Karadeniz iç bölgesinde yer almaktadır ve Bizans İmparatorluğu 13. yüzyıl sonlarına doğru bu bölgede hakimiyetini kaybetmiştir. Bu bölgedeki Klaudiopolis (Bolu) ve Dadybra (Devrek) gibi kentler ile Modrene (Mudurnu) gibi küçük yerleşimlerin hemen hepsi 13. yüzyıl ikinci yarısından itibaren Türk güçlerinin eline geçmiştir.⁴¹ Batı Karadeniz iç kısımlarında yer almaktadır. Akçakoca Kalesi'nin yukarıda bahsi geçen kalelerle olan benzerliği ve bölgesin tarihçesi bir arada değerlendirildiğinde, kalenin 13. yüzyıl öncesinde, 10.-12. Yüzyıl arasında inşa edildiği söylenebilir.

³⁹Michael Angold, "The Shaping of the Medieval Byzantine 'City,'" *Byzantinische Forschungen* 10 (1985): 9; Clive Foss, *Survey of Medieval Castles of Anatolia II: Nicomedia* (London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1996), 49; Clive Foss, "Byzantine Malagina and the Lower Sanagarius," *Anatolian Studies* 40 (1990), 170; Nikos D. Kantogiannis, *Byzantine Fortifications: Protecting The Roman Empire in the East* (Yorkshire: Pen & Sword Military, 2022), 149; Hasan Sercan Sağlam, "Fortifications of Enez (Ainos) and Urban Morphology: Architectural, Historical and Epigraphic Evidence Revisited," *Journal of Urban Research and Development* 4/1 (2023): 34, erişim 02 Kasım 2024.

⁴⁰Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 57; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 195-241; Fatma Bağdatlı Çam, "Paphlagonia'da Antik Bir Yerleşim: Güzelcehisar," *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi* 4/3 (2017), 4-6; Verim, Bartın, 263-264.

⁴¹Eyice, *Amasra*, 30; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 91; Konukçu, *Tarih*, 64-67; Norwich, "Bizans III," 192; Ercan Verim, "Batı Karadeniz Bizans Dönemi Mimarisini (Bartın-Bolu-Düzce ve Zonguldak)," (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2021), 31.

Görsel 17: Yedigöller Kalettepe Kalesi ve Halıhisarı Kalesi Duvar Örgüsü Detayı (E. Verim)

Kale surlarının duvar örgüsünde kırık tuğla ve kiremit kullanılmış olması da tarihlleme konusunda yardımcı olmaktadır. Erken Bizans dönemine tarihlenen savunma yapılarının, iyi kesilmiş bloklar ve düzgün tuğla sıralarından meydana gelen kalite duvar işçiliğinde böyle bir uygulamaya gidilmemiştir⁴² Akçakoca Kalesi'nde olduğu gibi moloz taştan örülen duvarların muhtelif yerlerine kırık tuğla ve kiremit yerleştirilmesi, daha çok Orta Bizans dönemi surlarında izlenebilmektedir. 11. yüzyıla tarihlendirilen Philokrene Kalesi surlarında, II. Ioannes Komnenos (1118-1143) döneminde inşa edilmiş Pegadia ve Lopadion Kalesi'nde, II. Manuel Komnenos (1143-1180) dönemine tarihlenen Pergamon ve Ayasuluk surlarında, Ritzion Kalesi (1143-1180) surlarında, duvar örgüsünün birçok yerinde düzensiz şekilde kırık tuğlaların yerleştirildiği saptanmıştır.⁴³ Batı Karadeniz'de yer alıp Orta Bizans dönemine tarihlendirilen bazı kalelerin surlarında yoğun olarak kırık tuğla ve kiremit kullanıldığı gözlemlenmiştir. 10.-12. yüzyılda inşa edildiği düşünülen Kromna Kalesi güney surunda ve güney kapısında⁴⁴, Güzelcehisar Kalesi güney ve doğu surları ile B1 ve B4 burcunda⁴⁵, Fırınılı Kalesi güney ve batı surunda⁴⁶ Gerede Keçi Kalesi güney suru ve güneydoğu kapısında⁴⁷, duvar örgüsünde yoğun kırık tuğla ve kiremitler kullanıldığı tespit edilmiştir (**G. 18**). Bu benzerlikler de kalenin ilk olarak 10.-12. yüzyıl arasında inşa edildiğini düşündürmektedir.

Görsel 18: Güzelcehisar Kalesi B1 ve Gerede Keçi Kalesi Güneydoğu Kapı Duvar Örgüsü Detayı (E. Verim)

Surların, özellikle B1 olarak adlandırılan burcun alt ve üst kotları kıyaslandığında, kalenin inşa edildikten sonra onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. Duvarların geneli moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar örgüsünde örülmüşken sadece B1 duvarlarının üst kotları almalı teknikte örülmüştür. Almalı teknikte oluşturan tuğla

⁴²Foss, *Survey of Medieval Castles II*, 82; Kantogiannis, *Byzantine Fortifications*, 40-74; Sağlam, "Fortifications of Enez" 34.

⁴³Clive Foss, "The defenses of Asia Minor against the Turks," *The Greek Orthodox Theological Review* 27/2:3 (1982), 159-196, fig. 4-5, 25, 29-30; Foss, *Survey of Medieval Castles II*, 49-61, fig. 30; Hazal Ceylan Öztürker, "Anadolu'da Bizans Feodalizasyonunun Somut Bir İfadesi: Marmaris Selimiye Kalesi," *İğd Üniv Sos Bil Der* 18 (2019): 166, foto. 8, erişim 15 Ekim 2014; Kantogiannis, *Byzantine Fortifications*, 149.

⁴⁴Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 241.

⁴⁵Ercan Verim, "Bartın'ın Bizans Dönemi Yerleşimleri: 2017-2019 Yüzey Araştırmaları," *Paphlogonia'dan Parthenios'a I: Bartın İli ve İlçeleri Yüzey Araştırması (BİYA) İlk Tespitler ve Belgeler* içinde, ed. Fatma Bağdatlı Çam (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2022), 264.

⁴⁶Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 195; Verim, *Bartın*, 263.

⁴⁷Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 240.

bantların işçiliği, ölçüleri ve tuğla sıralarındaki düzensizlik, kalenin onarım süreci hakkında bazı ip uçları sunmaktadır. Alışlagelmiş ve düzgün işçilikli almaşık teknikte, taş ve tuğla sıralarının belirli bir düzende duvara yerleştirilmesi gereklidir. B1 duvarlarında ise ne taş ne de tuğla bantlarda bu düzene rastlanılmaktadır. Günümüze sağlam ulaşan kısımlardan anlaşıldığı kadarıyla iki tuğla bant arasındaki taş sırası dört ve altı arasında değişkenlik sergilemektedir. Tuğla bantlarda da belirli bir standart yoktur, bantların kalınlığı 0,5-0,25 m arasında farklılık gösterir ve bantları oluşturan tuğla sayısı da iki ve dört arasında değişmektedir. Tuğla bantları oluşturan tuğla sayılarındaki değişkenlik, Akçakoca Kalesi'ne yakın sayılabilecek, Orta Bizans döneminde inşa edildiği tahmin edilen Yedigöller Kaletpe Kalesi doğu suru ve Gere de Keçi Kalesi güneydoğu kapısı duvarlarında da görülür. Bu duvarlardaki tuğla bantlarda, üst üstü yerleştirilen tuğla sayısı 2-4 arasında değişmektedir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde yer alan, Akbaş Kalesi Komnenos evresi sur ve burçlarında (11.-12. yy.), Metabole Kalesi surlarında (1143-1180), Blakhernai surlarında (12. yy.), Nicaea surlarındaki 83. Kule (12. yy. ortası), Nikomedia surlarının Komnenos evresindeki duvarlarında (12. yy. ortası) ve 12. yüzyıla tarihlendirilen birçok kale duvarında da tuğla bantları oluşturan tuğla sıralarının farklı olduğu saptanmıştır.⁴⁸ Tuğla bantlarda dikkat çekici ve onarım evresinin tarihlendirme sorunsalına da yardımcı olan en önemli unsur, tuğlalar arasındaki mesafelerdir. Tuğlaların birbirleri arasındaki mesafe oldukça azdır ve tuğlalar arasındaki derz kalınlığı da bir hayli dardır. Uzaktan bakıldığında, adeta tuğlaların herhangi bir harç olmadan, üst üstü bindirilerek duvara yerleştirildiği izlenimini vermektedir. Derz kalınlığının Akçakoca Kalesi'ndeki kadar dar tutulduğu örneğe pek rastlanılmamış olsa da, tuğlaların bu tarzdaki kullanımına benzer uygulamalara, Pınarhisar Kalesi kuzeybatı burcunda (12. yy.), Konstantinapolis Blakhernai surlarındaki 5. Burç (12. yy. ikinci yarısı) duvarlarında, Konstantinapolis kara surlarındaki 88. ve 89. Burç (1197 civarı) duvarlarında ve Nikomedia surlarındaki Komnenos dönemi burçların duvarlarında (12. yy. ikinci yarısı) rastlanılmaktadır.⁴⁹ Bahsi geçen surlarda görülen tuğla bantlarda derz kalınlığı, Akçakoca Kalesi B1 duvarında olduğu gibi 1-3 cm arasında değişmektedir. Onarım süreci hakkında verilen tüm bilgiler derlendiğinde, Akçakoca Kalesi surlarının 12. yüzyılda onarım geçirdiği söylenebilir.

2. Beyköy (Embolos) Kalesi

Beyköy Kalesi, Düzce ili, Merkez ilçesi, Beyköy Beldesi, Çınardüzü Mahallesi sınırlarındaki Boğaziçi mevkiinde, Uğursuyu Deresi Vadisi'nin kenarındaki bir tepenin zirvesinde (40°52'06.05"N-31°38'52.44"E koordinatlarında) yer almaktadır (**G. 1**). Bizans dönemindeki orijinal adı bilinmeyen kale, bu çalışmada, öncelikle bulunduğu konum baz alınarak Beyköy Kalesi olarak adlandırılmıştır. Bazı araştırmacılar, Düzce sınırlarında yer alan Embolos/Enbolos adlı bir Bizans yerleşimin, kalenin bulunduğu Beyköy civarında olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁰ Bu bilgiler doğrultusunda Beyköy Kalesine, Embolos Kalesi adı verilebileceği de bir görüş olarak öne sürülmüştür.

Kale kalıntısı bugüne kadar birçok yayına konu olmuşsa da bu yayınlarda kale tüm yönleriyle detaylı bilgilerle açıklanmamıştır. Hatta planı ve ölçüleri konusunda tutarlı ve doğru bilgiler de ortaya konulmamıştır. Kaleden ilk kez bahseden, G. Perrot ve E. Guillaume, kalenin mimarisi hakkında genel bilgi vermiştir.⁵¹ 9

⁴⁸Foss, *The defenses of Asia Minor*, 164-201, fig. 32-34; Foss, *Byzantine Malagina*, 170, pl. 23c; Ayşe Çaylak Türker, "The Byzantine Castle in Akbaş on Thracian Chersonessos," *Turkish Studies* 9/8 (2014): 4, fig. 6-8, erişim tarihi 14 Ağustos 2024, <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7276>; Kantogiannis, *Byzantine Fortifications*, 149.

⁴⁹Foss, *The defenses of Asia Minor*, 171-201, fig. 20, 34; Sümer Atasoy, "Church Lighting Devices from Harala Fortress in the Edirne Archaeological Museum," *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 13/26 (2023): 220, fig. 5, erişim 05 Kasım 2024, <https://doi.org/10.33207/trkede.1217906>.

⁵⁰Robert, *Asie Mineure*, 107-109; Belke, *Paphlogonien und Honorias*, 193; Talbert, *Barrington Atlas*, 1219.

⁵¹1861 yılında Beyköy'e uğrayan seyyahlar, burada Bizans Dönemi'ne ait kale kalıntısı olduğunu belirtmiş, kısaca konumu ve mimarisi hakkında bilgi vermişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 26.

Kasım 1886'da Beyköy'e uğrayan W. V. Diest kaleden kısaca bahseder.⁵² L. Robert ve K. Belke daha önceki yayınlara atıf yaparak kalenin mimarisi, ölçüleri ve lokalizasyonu hakkında genel bilgiler vermiştir.⁵³

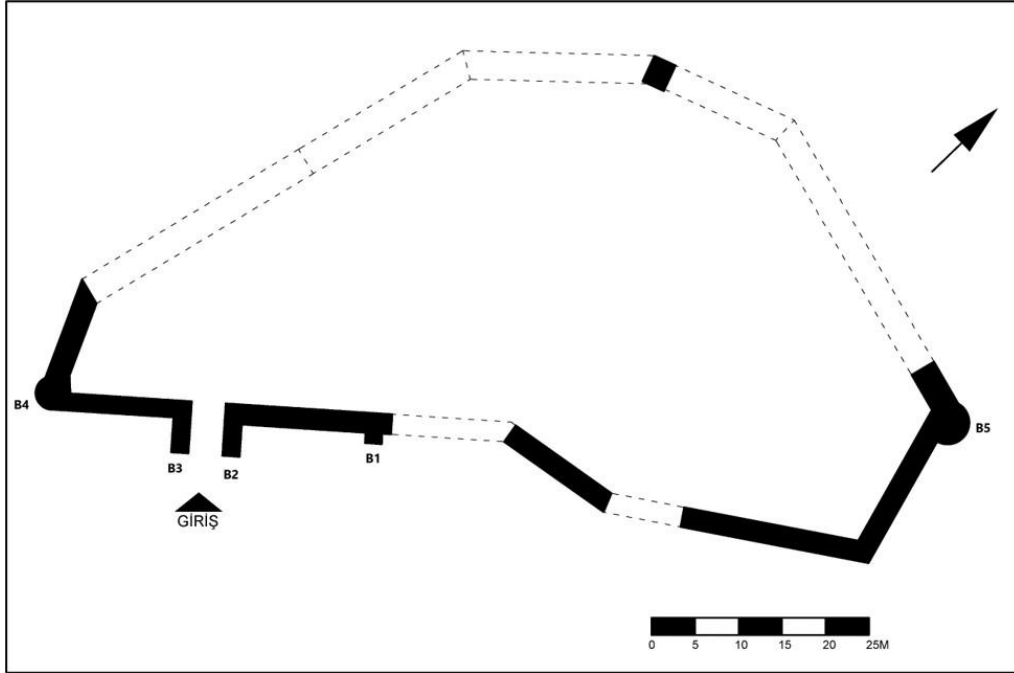
Günümüzde büyük ölçüde yıkık durumda olan kalenin sur ve burçları muhtelif ölçülerde korunabilmiştir. Kale içerisinde veya çevresinde, sur ve burçlar haricinde herhangi bir yapı izine rastlanılmamıştır. Nikomedia-Amaseia yolu ile Dia-Modrene karayolunun kesiştiği bir kavşak noktasında yer alan kalenin oldukça stratejik bir yerde kurulduğu söylenebilir (**G. 2**). Bu stratejik alandan kalenin, bahsi geçen yolların güvenliği ve kontrolünü sağlamak amacıyla inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yakın çevresindeki araziye göre daha hakim bir tepe üzerinde bulunması, sadece yolların güvenliği ve kontrolü için değil, aynı zamanda çevresindeki bölgenin denetimi için de inşa edildiği sonucuna ulaştırmaktadır. Çevresindeki araziye hakim bir tepede bulunan kale, kurulduğu arazinin topoğrafyasına göre planlanmıştır (**G. 19**). 340 m rakımdaki kalenin alanı 5,585 m²'dir (0,56 ha). Doğu-batı doğrultusundaki kale düzgün olmayan bir plana sahiptir (**G. 20**). Ortası, batı ve doğu kenarlara göre daha geniştir. Kalıntılar, kalenin yaklaşık 380 m uzunlukta surla çevrelendiğine işaret etmektedir. Ancak, surların yaklaşık 125 metre uzunluğundaki bölümü korunabilmiştir. Kalenin tek kapısı güneybatıda yer almaktadır. Beyköy Kalesi'nin tek girişi olma özelliğini taşıyan Güneybatı Kapı, kale güneybatı köşesinin 15,75 m doğusundadır. Orta Çağ'a tarihlenen birçok kale kapısında olduğu gibi dıştan iki burçla tahkim edilmiştir. Kapının ortasında, kaleye geçişi sağlayan 6,00 x 3,90 m ölçülerinde bir koridor bulunur. Kapının batı kenarı, doğu kenarına oranla daha sağlamdır. Doğu kenarı ve güneyindeki burç (B2) oldukça harap olup duvarları toprak zemin seviyesindedir. Duvarda belirgin bir diletasyon da göze çarpar. Kuzeyinde 1,40 m uzunluktaki bölümün sadece moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniğinde örüldüğü tespit edilmiştir. 4,60 m uzunluktaki güney bölümünde ise yine moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniği uygulanmıştır, ancak taşların aralarına yoğun şekilde, sağlam ve kırık tuğlalar yerleştirilmiştir. Giriş koridoruna ait kalıntılar, 1990 tarihli fotoğrafta kısmen seçilebilirken günümüzde bitki örtüsüyle kaplıdır (**G. 21**).

Görsel 19: Beyköy Kalesi Havadan Genel Görünümü
(<https://www.duzce.com/duzce-beykoy-kalesi>)

⁵²Araştırmacı Beyköy'deki bir tepe üzerinde Bizans Dönemine ait kale kalıntısı ve tepenin eteğindeki akarsu (Uğursu Deresi) kenarında liman kalıntısı olduğunu belirtmiş, kaleden kısaca bahsetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Diest, *Dindymos zum Pontus*, 85-86.

⁵³Robert, *Asie Mineure*, 109; Belke, *Paphlagonien und Honorias*, 193-194.

Görsel 20: Beyköy Kalesi Krokisi (E. Verim)

Görsel 21: Güneybatı Kapı Giriş Koridorunun 1990 ve 2021'deki Görünümü (Belke, 1996, Abb. 39 / E. Verim)

Kale surları aynı teknikte, moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniğiyle örülmüştür, fakat ölçüleri ve doğrultuları açısından birbirinden farklı özellikler sergilemektedir. Kalenin güney suru güneye meyilli dik bir yamacın kenarında yükselmektedir. Dört burçla tahkim edilmiş toplam 95 m uzunlukta korunabilmiş sur kalenin en sağlam kısmıdır (**G. 22-23**). Kalenin tek girişi (Güneybatı Kapı) de bu surun batısında yer alır. Güney surun bazı bölümlerinde eksen kayması olsa da genel itibarıyla doğu-batı doğrultusunda düzenlendiği söylenebilir. Sur kalınlığı ve yüksekliği yer yer değişkenlik göstermektedir.⁵⁴ Kalenin en kısa ikinci kenarı olan batı sur, eğimin diğer alanlara oranla daha düşük olduğu hafif meyilli yamacın kenarında yükselmektedir. Arazinin topoğrafyası ve kalıntılardan batı surun yaklaşık 30 m uzunlukta olduğu söylenebilir. Ancak, surun sadece 9,15 m uzunlukta bölümü günümüze ulaşmıştır. Kuzey surun 100 m uzunlukta olduğu söylenebilir, ancak sadece 8,30 m uzunlukta bölümü korunabilmiştir.⁵⁵ Geriye kalan kısmında doğu-batı doğrultusunda moloz yığınları görülür. Düz bir hat çizen bu yığınların sura ait olması muhtemeldir. Sur kalınlığı yer yer değişmekle birlikte min. 3,00, max. 3.25 metredir. Bu ölçüler, kuzey surun kalenin diğer surlarına oranla daha

⁵⁴ Duvar kalınlığı min. 2,00 m, max. 2,30 metredir. Yüksekliği en doğuda 3,60 m, ortada 0,50-4,00 m, en batıda ise 4,00 metredir.

⁵⁵ Kuzey surların orta bölümünde görülen duvar kalıntısı 2,70 m uzunluk, ortalama 0,70 m yükseklik ve 3,25 m kalınlıktadır. Doğu ucunda bulunan, 1 Nolu Burçla bitişik olan duvar kalıntısı ise 5,60 m uzunluk, ortalama 0,50 m yükseklik ve 3,00 m kalınlıktadır.

kalın örüldüğünü göstermektedir. Kalenin en kısa ve dar kenarı olan doğu bölümünü çevreleyen doğu sur 21 m uzunluktadır. Doğuya meyilli oldukça dik bir yamacın kenarında yükselen doğu sur, sadece tek burçla (B5) tahkim edilmiştir.⁵⁶

Görsel 22: Güney Surun Doğu Bölümü (E. Verim)

Görsel 23: Güney Surun Orta Bölümü (E. Verim)

Beyköy Kalesi surları, tespit edildiği kadarıyla beş burçla tahkim edilmiştir. Ancak günümüze ulaşmayan güney ve batı kenarında daha fazla burç olması da ihtimal dahilindedir. Burçlar birbirinden farklı ölçü ve planda tasarlanmışlardır.⁵⁷ Birbirleri arasındaki mesafelerde de çoğu Orta Bizans kalesinde olduğu gibi belli bir standart yoktur. B1, B2 ve B3 dikdörtgen planlı, B4 ve B5 yarım daire planlı düzenlenmiştir (**G. 24**).

Görsel 24: B4 Genel Görünümü ve Duvar Örgüsündeki Yatay Hatıl Detayı (E. Verim)

⁵⁶Ortalama 2,30 m kalınlıktaki sur, 0,40-1,00 m yükseklikte korunabilmiştir.

⁵⁷Surdan 1,20 m dışa taşkın olan B1, 1,95 x 1,20 m ölçülerindedir. Surdan 3,70 m dışa taşkın B2 ve B3 yaklaşık olarak 4,00 x 2,00 m ölçülerindedir. Güney surdan 2,00 m ve doğu surdan 1,00 m dışa taşkın yapılmış yarım daire planlı B4'ün çapı 3,86 metredir. Kalenin en büyük boyutlu burcu olan yarım daire planlı B5, surdan 2,50 m dışa taşkındır ve çapı 5,00 metredir.

Kale surları genel olarak moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniğiyle örülmüştür. Surların bazı bölümlerinde, bu duvar örgüsüne düzensiz tuğla bantlar eklenmiş, bazı bölümlerinde de taşların aralarına tuğla ve kiremit yerleştirildiği gözlemlenmiştir. Surların genelinde moloz taş ve kaba yonu taşlı duvar tekniği saptanması, bu düzensiz uygulamaların kalenin onarım süreçlerinde yapıldığına işaret etmektedir. Kale surlarının çift kabuklu duvar tekniğinde, surların iç ve dış yüzeyleri kesme taş, kaba yonu taş ve moloz taşla kaplanmış, arasında kalan bölüm yoğun moloz taş ve kiremit-tuğla parçaları dolgulu, ince ve iri agregalı kireç harcıyla doldurulmuştur. Surun genelinde, duvarlara paralel uzanan yatay ahşap hatıl boşlukları tespit edilmiştir (**G 25**). Ahşabın dayanıklılığın az olmasından dolayı bu hatıllar içerisinde ahşap izine rastlanılmamıştır. Bunların yanı sıra duvarların bazı yerlerinde, inşaat için açılmış iskele boşlukları da görülebilmektedir (**G. 26**). Bunlar farklı şekillerde olup oldukça küçük çaptadırlar. Ahşap iskele için açılan bu boşlukların vaktiyle harçla kapatılmaması, duvarlarda drenaj sistemini sağlamak gayesinden kaynaklanıyor olmalıdır.

Görsel 25: Güney Sur Duvar Örgüsündeki Yatay Ahşap Hatıl Detayı (E. Verim)

Görsel 26: Güney ve Batı Surdaki Ahşap İskele/Drenaj Boşlukları (E. Verim)

2.1. Tarihlendirme

Beyköy veya Embolos Kalesi olarak adlandırabileceğimiz kalenin inşa ve onarım tarihleri hakkında kesin bilgiler vermek oldukça güçtür. Bu zorluğun temel sebepleri; kalede herhangi bir bilimsel kazı çalışması yapılmaması, epigrafik verilerin yoksunluğu, dönem kaynaklarında kale hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmaması ve kalenin kesin tarihlendirmeye yardımcı olacak mimari ve süsleme özelliklerine sahip olmamasıdır. Yukarıda sıralananlardan ötürü de günümüze kadar yapılan yayınlarda kalenin Bizans Dönemi ve Orta Çağ'da inşa edildiği ileri sürülmüş, ancak hiçbir kaynakta net bir tarih veya tarih aralığı verilmemiş, daha doğrusu verilememiştir.⁵⁸ Surların duvar tekniği ve yapı malzemesi, kesin olmamakla birlikte tarihlendirme sorunsalına kısmen yardımcı olabilecek bazı ip uçlarını barındırmaktadır.

Beyköy Kalesi sur ve burçları, duvar tekniği açısından Akçakoca Kalesi surları ile oldukça benzer özellikler sergiler. İki kale surları arasındaki en önemli farklar Beyköy Kalesi surlarında az da olsa kesme taşın kul-

⁵⁸Perrot ve Guillaume, *Exploration Archéologique*, 26; Diest, *Dindymos zum Pontus*, 85-86; Robert, *Asie Mineure*, 109-114; Belke, *Paphlagonien und Honorias*, 193-194.

lanılması ve cephelerde kaba yonu taş kullanımının moloz taşla göre daha yoğun olmasıdır. Akçakoca Kalesi "Tarihendirme" bölümünde detaylı açıklandığı üzere, bu tarz duvar örgüsü, Orta Bizans dönemi surlarında sıklıkla kullanılmıştır. Beyköy Kalesi surlarında, surların cephelerine yatay yerleştirilmiş olan ahşap hatıl boşlukları, kalenin inşa tarihi hakkında daha dar bir tarih aralığı verilebilmesine de imkan tanımaktadır. Bizans savunma mimarisinde, Erken Bizans döneminden itibaren uygulanmış olan, surların cephelerine birbirine paralel şekilde yerleştirilen ahşap hatıllar, Arap akınlarını kapsayan 7.-9. yüzyıl arasındaki süreçte, cephelerdeki tuğla bantların alternatifi olmaya başlamış, maliyetinin daha az olması ve uygulanabilirlikteki pratikliğiyle giderek yaygınlaşmıştır. Özellikle Komnenoslar dönemine denk gelen 11.-12. yüzyıllar arasında giderek yaygınlaşmış, Anadolu'nun birçok bölgesindeki kale surlarında sıklıkla uygulanmıştır.⁵⁹ Ayrıca Karadeniz bölgesinde, 10.-11. yüzyıl arasında inşa edilmiş kalelerde yaygınlık kazandığı bilinmektedir.⁶⁰ Bu uygulama günümüzde sadece Beyköy Kalesi'nde değil, aynı zamanda Batı Karadeniz sınırlarında yer alan Bartın, Bolu ve Zonguldak'taki çok sayıda kale duvarında da izlenebilmektedir. Beyköy Kalesi'ndeki yatay ahşap hatıl boşluklarının oldukça benzerleri Gerece Keçi Kalesi, Modrene (Mudurnu) Kalesi ve Akçaşar Kalesi'nde karşımıza çıkmaktadır (**G. 27**). Tıpkı Beyköy Kalesi'nde olduğu gibi içlerinde ahşaba dair kalıntı olmasa da çok sayıda olmaları ve duvarda üst üste yatay dizilmeleri bunların ahşap hatıllar için açılmış boşluklar olduğunu göstermektedir. Sapan Hisar Kalesi surları (10.-11. yy.), Metabole Kalesi surları (1143-1180), Sultan Çayır Kalesi surları (12. yy. ilk yarısı), Hierapolis surlarının Komnenos evresi duvarları (12. yy.), Belevi Keçi Kalesi surları (12. yy.) ve Bizans coğrafyasındaki birçok Komnenos dönemi kalesi surları da yatay ahşap hatıllı duvar tekniğiyle Beyköy Kalesi ilk evre surlarıyla oldukça benzerdir.⁶¹ Yukarıda bahsi geçen kalelerde de yatay hatıl boşluklarının içindeki ahşap büyük oranda tahrip olmuştur. Sadece Belevi Keçi Kalesi Kule II'de ahşap izleri görülebilmektedir.⁶² Yukarıda verilen tüm bilgiler, Beyköy Kalesi'nin 10.-12. yüzyıl arasındaki bir tarihte inşa edildiğine işaret etmektedir.

Görsel 27: Modrene Kalesi ve Akçaşar Kalesi Surlarındaki Yatay Ahşap Hatıl Boşlukları (E. Verim)

⁵⁹Clive Foss, *Survey of Medieval Castles of Anatolia I: Kütahya* (Oxford: B.A.R., 1985), 92; Foss ve Winfield, *Byzantine Fortifications*, 28, 178; Ayşe Çaylak Türker, "The Byzantine Castle on Granicus Valley: Sapan Hisar," *Turkish Studies* 10/1 (2015): 232, erişim tarihi 22 Temmuz 2023, <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7827>; Ali Rıza Bilgin, "Geç Orta Çağ Bizans Savunma Yapılarında Ahşap Hatıl Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme," *8gen-ART* 1/1 (2021): 48-49.

⁶⁰Foss, *Survey of Medieval Castles I*, 92.

⁶¹Foss, *The defenses of Asia Minor*, 191-192, fig. 26; Foss, *Byzantine Malagina*, 170; Foss ve Winfield, *Byzantine Fortifications*, 145-148; Foss, *Survey of Medieval Castles II*, 61; Türker, *Sapan Hisar*, 234-237, fig. 8-14; Ali Rıza Bilgin, "Defending The Küçük Menderes Valley: Significance of Keçi Kalesi (Goat Castle)," *Uluslararası Küçük Menderes Araştırmaları ve Türe Tarihi Sempozyumu Bildirileri İçinde*, ed. Murat Sanus ve Ali Özçelik (Türe: Türe Belediyesi Kültür Yayınları, 2018), 80-82, fig. 5-14; Öztürker, *Selimiye Kalesi*, 175, foto. 2-5; Kantogiannis, *Byzantine Fortifications*, 143.

⁶²Ali Rıza Bilgin, "İzmir Belevi'nde Bir Ortaçağ Savunma Yapısı: Keçi Kalesi (Tarihi, Stratejik Önemi ve Mimarisi)," (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2017), 112, foto. 60.

Sonuç

Düzce'nin içinde yer aldığı Bithynia, Bizans döneminde, imparatorluğun başkenti Konstantinapolis'e olan yakınlığıyla jeopolitik önemi bir hayli yüksek bölge haline gelmiştir. Adeta başkenti, doğudan çevreleyen tampon bölge olduğu da söylenebilir. Bizans İmparatorluğu, Anadolu topraklarını ve başkenti koruyabilmek için başlangıcından sonuna kadar farklı savunma hatları kurmuş, bu hatları koruyabilmek için de çok sayıda kale inşa etmiştir. Özellikle 7.-9. yüzyıl arasındaki Arap saldırıları ve 11. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya girmeleri sonrasında, Anadolu'da savunma mimarisi bağlamında yoğun imar faaliyeti olmuştur. Kıyılar, sınırlar ve iç bölgelere farklı ölçeklerdeki yeni kaleler inşa edilmiş, mevcutta var olan kent surları ve kalelerin surları güçlendirilmiştir.⁶³ Bu süreçte, bilhassa Komnenoslar döneminde, Bithynia ve çevresine de çok sayıda kale inşa edildiği birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir.⁶⁴ Hatta bazı araştırmacılar, Bithynia'daki en yoğun kale inşa programının Aleksios Komnenosla birlikte, Komnenos Hanedanlığı döneminde gerçekleştiğini ileri sürmektedir.⁶⁵ C. Foss, Bithynia bölgesine, Manuel Komnenos döneminde, 1145-1146 yıllarında yeni kaleler inşa edildiğini belirtmektedir.⁶⁶ Bu makaleye konu olan Akçakoca ve Beyköy Kalesi, yukarıda verilen bilgilerin Düzce'deki somut delilleri olarak günümüze ulaşmış iki kaledir. Akçakoca ve Beyköy Kalesi'nin 11. yüzyıldaki Türk akınlara karşı Bizans'ın savunma refleksi olarak inşa edildiği yorumu yapılabilir. Bithynia'nın doğusunda yer alan iki kalenin, "Tarihlendirme" başlıklarında da kalelerin 10.-12. yüzyıl arasında inşa edildiklerine dair öneriler sunulmuştur. Anadolu ve Bithynia'nın tarihiyle ilgili verilen bilgilerle, "Tarihlendirme" bölümlerinde verilenler bir araya getirildiğinde kalelerin 10.-12. yüzyılda inşa edildiği söylenebilir. Onarım süreçleri de somut veriler olmaksızın şimdilik 12. yüzyıla tarihlendirilebilir. Kale duvarlarında ne Laskaris mimarisi karakteri yansıtan tuğla dekorasyonlar ve çerçevevi duvar tekniği, ne de Geç Bizans mimarisine özgü zengin tuğla süslemelere rastlanılmıştır. Ayrıca, "Giriş" bölümünde ayrıntılı açıklandığı üzere, Batı Karadeniz'de, özellikle iç kesimlerinde, 13. yüzyıl ikinci yarısında Bizans egemenliğinin sona erdiği bilinmektedir. Tüm bu veriler de her iki kalenin Orta Bizans dönemi sonlarına doğru 10.-12. yüzyılda inşa edildiği işaret etmektedir.

Akçakoca Kalesi ve Beyköy Kalesi, konumları ve boyutları göz önüne alındığında, yerleşimden ziyade askeri amaçla kurulmuş olmalıdırlar. Her iki kalenin, bulundukları bölge ile çevresinden geçen yolların korunması ve gözetilmesi için hizmet veren küçük askeri birliklere ev sahipliği yaptığı söylenebilir. 3812 m²'lik alana sahip Akçakoca Kalesi'nin Karadeniz deniz yolu üzerindeki bir burunda yer alması, 5,585 m²'lik alanı olan Beyköy Kalesi'nin Düzce'nin iç bölgesindeki yol ağları üzerinde, çevresine hakim bir tepe üzerinde bulunması bu görüşü desteklemektedir. Kaleler sadece saldırı zamanlarında, çevresindeki küçük yerleşimlerin son savunma noktası ve halkın sığınma yeri olarak hizmet vermiş olmalıdırlar.

⁶³Foss, *The defenses of Asia Minor*, 146-153; Angold, *Medieval Byzantine 'City'*, 9; Foss ve Winfield, *Byzantine Fortifications*, 145; Foss, *Survey of Medieval Castles I*, 82-84; Bilici, *Eğirdir Kalesi*, 21; Emine Tok, *Manisa Yakınlarındaki Bir Ortaçağ Kalesi: Yoğurtçu Kale* (Manisa: Manisa Kültür Belediyesi Yayınları, 2012), 173; Ü. Melda Ermiş, Sema Gündüz Küskü ve Anıl Yılmaz, "Erken Demir Çağı'ndan Orta Çağ'a Manisa Kalesi," *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 14 (2016): 252; Bernadette Martin-Hisard, "Anadolu ve Bizans Doğusu," *Bizans Dünyası 2: Bizans İmparatorluğu (641-1204)* içinde ed. Jean-Claude Cheynet, çev. Aslı Bilge (İstanbul: Ayrıntı, 2018), 412; Bilgin, *Keçi Kalesi*, 73; Öztürker, *Marmaris Selimiye Kalesi*, 168-169; Bülent İşler, "Bizans Döneminde Myra (Demre) Kenti Kırısında Güvenlik: Ayıveliler Kalesi," *Turkish Studies* 16/7 (2021): 219, erişim 06 Haziran 2022, doi.org/10.7827/TurkishStudies.54725; Nikos D. Kantogiannis, "Bizans Anadolu'sunda Savunma," *Bizans Döneminde Anadolu* içinde, ed. Engin Akyürek ve Koray Durak (İstanbul: YKY, 2021), 53-54; Suna Çağaptay, "Anadolu'daki Bizans Mimarisi ve Kentleşmesi Üzerine Kısa Bir İnceleme," *Bizans Döneminde Anadolu* içinde, ed. Engin Akyürek ve Koray Durak, (İstanbul: YKY, 2021), 264-269; Bedia Yelda Olcay Uçkan ve Seçkin Evcim, "Phrygia (Frigya)," *Bizans Döneminde Anadolu* içinde, ed. Engin Akyürek ve Koray Durak, (İstanbul: YKY, 2021), 406; Kantogiannis, *Byzantine Fortifications*, 216-218; Nikolas Bakirtzis, "Bizans Tahkimatlarında Uygulama, Algı ve Deneyim," *Bizans Dünyası* içinde, ed. Paul Stephenson, çev. Tevabil Alkaç (İstanbul: Alfa, 2023), 475; John Haldon, "Ordu ve Askeri Lojistik," *Bizans Dünyası* içinde, ed. Paul Stephenson, çev. Tevabil Alkaç (İstanbul: Alfa, 2023), 88.

⁶⁴Foss, *Survey of Medieval Castles II*, 58; Tok, *Yoğurtçu Kale*, 175; Bakirtzis, *Bizans Tahkimatları*, 472-473.

⁶⁵Foss, *The defenses of Asia Minor*, 151-191; Foss, *Survey of Medieval Castles II*, 49,58; Marie-France Auzépy, "Bithynia," *Bizans Döneminde Anadolu* içinde, ed. Engin Akyürek ve Koray Durak (İstanbul: YKY, 2021), 382-284.

⁶⁶Foss, *The defenses of Asia Minor*, 151.

Düzce, sınırlarından geçen ticari-askeri yolları ve başkent Konstantinapolis'e olan yakınlığıyla Komnenoslar döneminde stratejik açıdan oldukça önemli bir konumdadır. Buna rağmen, Bizans tarihi, mimarisi, savunma ağı ve kültürel mirası açısından en az bilinen yerlerden biridir. Bu alanlarda yapılmış çok sayıdaki yayında Düzce'nin adını bile geçmemektedir. Bu çalışmayla Düzce'de yer alan ve kalıntıları itibarıyla Orta Bizans dönemine tarihlendirilen Akçakoca Kalesi ve Beyköy Kalesi, tüm yönleriyle tanıtılmış, Anadolu savunma ağı ve mimarisindeki yeri ortaya konulmuştur. Böylece Düzce'nin Bizans tarihi, savunma ağı, mimarisi, kültürel mirası konusundaki bilinmezliği bir nebze de olsa aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, ilk kez Akçakoca ve Beyköy Kalesi'nin çizimleri yapılmış, günümüze ulaşan kalıntıları, surları ve burçları ayrıntılı şekilde belgelendirilmiş ve tüm yönleriyle açıklanmıştır. Ayrıca yayınlarda ve medyada yanlışlıkla Cenevizlilere mal edilen kalelerin, Bizans dönemine ait oldukları verilen tarihlendirme önerileriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın, Bizans savunma mimarisi literatürüne katkı sağlayacağı, bölgede yapılacak olan arkeoloji ve sanat tarihi alanındaki çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Teşekkür	Akçakoca Kalesi'nin geçmiş tarihli fotoğrafları ve çizimi için Konuralp Müzesi Müdürü İhsan Aslan'a, iki kalenin çizimindeki destekleri için Mimar Beyza Özyürek'e teşekkür ederim.
Bilimsel Araştırma İzni ve Beyanı	Düzce sınırlarındaki arazi ve arşiv çalışmaları, 2018 ve 2020 yıllarında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 99949537-161.05-E.163086 ve 94949537-161.05-E.529307 sayılı izniyle gerçekleştirilmiştir. Bu makale T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 12.05.2025 tarih, E-77734899-161.99-6723978 sayılı izniyle yayınlanmıştır.
Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgement	I would like to thank Konuralp Museum Director İhsan Aslan for his past photographs and drawing of Akçakoca Castle, and Architect Beyza Özyürek for her support in the drawing of the two castles.
Scientific Research Permission and Declaration	This study was carried out with permission of Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Cultural Heritage and Museums dated 2018 and 2020, numbered 99949537-161.05-E.163086 and 94949537-161.05-E.529307. This article has been published with the permission of the General Directorate of Cultural Heritage and Museums dated 12.05.2025 and numbered E-77734899-161.99-6723978.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Ercan Verim
Author Details	¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Isparta, Türkiye 0000-0002-4545-5290 ercanverim@sdu.edu.tr

Kaynakça | References

- Altanlar, Aslı. "Akçakoca Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması." Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2007.
- Angold, Michael. "The Shaping of the Medieval Byzantine 'City.'" *Byzantinische Forschungen* 10 (1985): 1-37.
- Atasoy, Sümer. "Church Lighting Devices from Harala Fortress in the Edirne Archaeological Museum." *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 13/26 (2023): 219-241. Erişim 05 Kasım 2024. <https://doi.org/10.33207/trkede.1217906>.
- Auzépy, Marie-France. "Bithynia." *Bizans Döneminde Anadolu*. Editör Engin Akyürek ve Koray Durak içinde 376-385. İstanbul: YKY, 2021.
- Bakirtzis, Nikolas. "Bizans Tahkimatlarında Uygulama, Algı ve Deneyim." *Bizans Dünyası*. Editör Paul Stephenson içinde, 470-493. Çeviren Tevabil Alkaç. İstanbul: Alfa, 2023.

- Belke, Klaus. *Tabula Imperii Byzantini 9: Paphlogonien und Honorias*. Wien: Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, 1996.
- Bilgin, Ali Rıza. "İzmir Belevi'nde Bir Ortaçağ Savunma Yapısı: Keçi Kalesi (Tarihi, Stratejik Önemi ve Mimarisi)." Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 2017.
- Bilgin, Ali Rıza. "Defending The Küçük Menderes Valley: Significance of Keçi Kalesi (Goat Castle)." *Uluslararası Küçük Menderes Araştırmaları ve Tire Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. Editör Murat Sanus ve Ali Özçelik içinde 73-82. Tire: Tire Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.
- Bilgin, Ali Rıza. "Geç Orta Çağ Bizans Savunma Yapılarında Ahşap Hatıl Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme." *8gen-ART 1* (2021): 37-52.
- Bilici, Ziya Kenan. "Eğirdir Kalesi Üzerine Bazı Gözlemler-I." *Sanat Tarihi Dergisi* 21/1 (2012): 11-37.
- Brandes, Wolfram. *Die Stadte Kleinasiens im 7. Und 8. Jahrhundert*. Amsterdam: J. C. Gieben Verlag, 1989.
- Çağaptay, Suna. "Anadolu'daki Bizans Mimarisi ve Kentleşmesi Üzerine Kısa Bir İnceleme." *Bizans Döneminde Anadolu*. Editör Engin Akyürek ve Koray Durak içinde 258-275. İstanbul: YKY, 2021.
- Çam, Fatma Bağdatlı. "Paphlagonia'da Antik Bir Yerleşim: Güzelcehisar." *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi* 4/3 (2017): 2-15. Erişim 15 Mayıs 2023.
- Diest, Walther Von. *Pergamon über den Dindymos zum Pontus*. Gothia: Justus Perthes, 1889.
- Drakoulis, Dimitris P. "Regional transformations and the settlement network of the coastal Pontic provinces in the Early Byzantine period," *The Black Sea, Paphlagonia, Pontus and Phrygia in Antiquity: Aspects of archaeology and ancient history*. Editör Gocha R. Tsetschladze, Ergün Laflı, James Hargrave ve William Anderson içinde 79-95. Oxford: Archaeopress, 2012.
- Dönmez, Mustafa Şükrü. *Akçakoca*. Düzce: Düzce Matbaası, 2010.
- Dörner, Friedrich Karl ve Hoepfner, Wolfram. "Vorläufiger Bericht über eine reise in Bithynien 1961." *Archäologischer Anzeiger* 1962/3 (1962): 564-593.
- Ermış, Ü. Melda, Küskü, Sema Gündüz ve Yılmaz, Anıl. "Erken Demir çağı'ndan Orta Çağ'a Manisa Kalesi," *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 14 (2016): 247-259.
- Eyice, Semavi. *Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1965.
- Feissel, Denis ve Kaygusuz, İsmail. "Un Mandament impérial du VIe siècle dans une inscription d'Hadrianopolis d'Honorade," *Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance, Travaux et Mémoires* 9. Editör Albert Failler içinde 397-420. Paris: E. De Boccard, 1985.
- Foss, Clive ve Winfield, David. *Byzantine Fortifications: An Introduction*. Pretoria: University of South Africa, 1986.
- Foss, Clive. "The defenses of Asia Minor against the Turks." *The Greek Orthodox Theological Review* 27/2:3 (1982): 145-205.
- Foss, Clive. *Survey of Medieval Castles of Anatolia I: Kütahya*. Oxford: B.A.R., 1985.
- Foss, Clive. "Byzantine Malagina and the Lower Sanagarius." *Anatolian Studies* 40 (1990): 161-183.
- Foss, Clive. *Survey of Medieval Castles of Anatolia II: Nicomedia*. London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1996.
- Gregory, Timothy E. *Bizans Tarihi*. Çeviren Esra Ermert. İstanbul: YKY, 2016.
- Haldon, John. "Ordu ve Askeri Lojistik." *Bizans Dünyası*. Editör Paul Stephenson içinde, 84-101. Çeviren Tevabil Alkaç. İstanbul: Alfa, 2023.
- Hoepfner, Wolfram. *Herakleia Pontike – Ereğli: Eine Baugeschichtliche Untersuchung*. Graz-Wien-Köln: Hermann Böhlau Nachf., 1966.
- İşler, Bülent. "Bizans Döneminde Myra (Demre) Kenti Kırısında Güvenlik: Ayıveliler Kalesi." *Turkish Studies* 16/7 (2021): 203-220. Erişim 06 Haziran 2022. doi.org/10.7827/TurkishStudies.54725
- Kantogiannis, Nikos D. "Bizans Anadolu'sunda Savunma." *Bizans Döneminde Anadolu*. Editör Engin Akyürek ve Koray Durak içinde 50-57. İstanbul: YKY, 2021.
- Kantogiannis, Nikos D. *Byzantine Fortifications: Protecting The Roman Empire in the East*. Yorkshire: Pen & Sword Military, 2022.
- Kılıç, Nermin, Kayapınar, Ayşe, Kaya, Bilge Kılıç, Fahri ve Kayapınar, Levent. *Bolu Livâsı 1921-1925 Senesi Sâlnâmesi (Giriş-Metin-Tıpkıbasım-Dizin)*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2008.
- Konukçu, Enver. "Tarih." *Bolu 1998 Yılığ* içinde 51-105. Ankara: Plaka Matbaacılık Tic. ve San. A.Ş., 1998.
- Kozdere, Güner, Güneş, Mustafa Y., Tütüncü, Zekiye ve Akbay, Sabahattin. "Kültür." *Bolu 1998 Yılığ* içinde 107-187. Ankara: Plaka Matbaacılık Tic. ve San. A.Ş., 1998.
- Kurt, Mahmut, Gülşen, Nejat, Kartal Önemli, Züleyha ve Demir, Uğur. *Akçakoca Etnografik Kültür Envanteri*. Düzce: T.C. Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010.
- Leonhard, Richard. *Paphlagonia: reisen und forschungen im nördlichen Kleinasien*. Berlin: Dietrich Reimer, 1915.
- Martin-Hisard, Bernadette. "Anadolu ve Bizans Doğusu." *Bizans Dünyası 2: Bizans İmparatorluğu (641-1204)*. Editör Jean-Claude Cheynet içinde 375-415. Çeviren Aslı Bilge. İstanbul: Ayrıntı, 2018.
- Meinekii, August. *Stephani Byzantii Ethnorum: Romus Prior*. Berolini: Impensis G. Reimeri, 1849.

- Naldan, Funda. *Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi*." Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2012.
- Norwich, John Julius. *Bizans I: Erken Dönem (323-802)*. Çeviren Selen Hırçıl Riegel. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2013.
- Norwich, John Julius. *Bizans III: Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*. Çeviren Selen Hırçıl Riegel. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2013.
- Okan, Emre ve Önemli, Züleyha Kartal. "Akçakoca'da Bir Roma Dönemi Yapısı." *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 40 (2017): 89-113. Erişim 28 Ekim 2024.
- Öztürker, Hazal Ceylan. "Anadolu'da Bizans Feodalizasyonunun Somut Bir İfadesi: Marmaris Selimiye Kalesi." *İğd Üniv Sos Bil Der* 18 (2019): 157-176. Erişim 15 Ekim 2014.
- Perrot, Georges ve Guillaume, Edmond. *Exploration Archéologique de la Galatie et de la Bithynie, d'une partie de la Mysie de la Phrygie, de la Cappadoce et de Pont, exécutée en 1861, I*. Paris: Librairie de Firmin Didot Frères, 1872.
- Ramsay, William Mitchell. *The Historical Geography of Asia Minor*, Vol 4. London: William Clowes and Sons, Limited, 1890.
- Robert, Louis. *A travers l'Asie Mineure. Poètes et Prosateurs, Monnaies Grecques, Voyageurs et Géographe*. Paris: de Boccard, 1980.
- Sağlam, Hasan Sercan. "Urban Palimpsest at Galatia & an Architectural Inventory Study for the Genoese Colonial Territories in Asia Minor." Doktora Tezi, Politecnico di Milano, 2018.
- Sağlam, Hasan Sercan. "Fortifications of Enez (Ainos) and Urban Morphology: Architectural, Historical and Epigraphic Evidence Revisited." *Journal of Urban Research and Development* 4/1 (2023): 29-36. Erişim 02 Kasım 2024.
- Schultze, Victor. *Altchristliche Stadte und Landschaften II: Kleinassen*. Güterslog: Druck and Verlag von C. Bertelsmann, 1922.
- Talbert, Richard John Alexander. *Barrington Atlas Of The Greek And Roman World*. Princeton ve Oxford: Princeton University Press, 2000.
- Taş, Kenan Ziya. *Osmanlı'nın Arka Bahçesi Bolu Sancağı: 16. Yüzyılda Bolu-Düzce-Bartın-Karabük-Zonguldak*. İstanbul: Post Yayın Dağıtım, 2017.
- Taşçıoğlu, Yunus Reyhan, Kaya, Ayşe, Yıldız, Habib, Arcagök, İbrahim, Kartal Önemli, Züleyha, Demir, Uğur ve Aygün, Nuray. *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*. Ankara: T.C. Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014.
- Tok, Emine. *Manisa Yakınlarındaki Bir Ortaçağ Kalesi: Yoğurtçu Kale*. Manisa: Manisa Kültür Belediyesi Yayınları, 2012.
- Türker, Ayşe Çaylak. "The Byzantine Castle in Akbaş on Thracian Chersonessos." *Turkish Studies* 9/8 (2014): 1-11. Erişim 14 Ağustos 2024. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7276>.
- Türker, Ayşe Çaylak. "The Byzantine Castle on Granicus Valley: Sapan Hisar." *Turkish Studies* 10/1 (2015): 229-250. Erişim 22 Temmuz 2023. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7827>.
- Uçkan, Bedia Yelda Olcay ve Evcim, Seçkin "Phrygia (Frigya)." *Bizans Döneminde Anadolu*. Editör Engin Akyürek ve Koray Durak içinde 402-411. İstanbul: YKY, 2021.
- Umar, Bilge. *Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2004.
- Umar, Bilge. *Paphlagonia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırma ve Gezi Rehberi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2007.
- Verim, Ercan. "Batı Karadeniz Bizans Dönemi Mimarisi (Bartın-Bolu-Düzce ve Zonguldak)." Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2021.
- Verim, Ercan. "Bartın'ın Bizans Dönemi Yerleşimleri: 2017-2019 Yüzey Araştırmaları." *Paphlagonia'dan Parthenios'a I: Bartın İli ve İlçeleri Yüzey Araştırması (BİYA) İlk Tespitler ve Belgeler*, Editör Fatma Bağdatlı Çam içinde 253-294. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2022.